

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра географії та туризму

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ЗАГАЛЬНИЙ ТУРИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СЕРТИФІКОВАНИХ ПРИВАТНИХ
САДИБ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ТОВТ ЕМІЛІЯ ЖОЛТІВНА

Студентка IV-го курсу
Освітня програма 242 Туризм
Ступінь вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ
Протокол № 8 / 2022 року

Науковий керівник: **ШАШ ЕНИКИ ЛЮДВИКІВНА**
PhD, доцент

Завідувач кафедри географії та туризму: **МОЛНАР ЙОСИП ЙОЖЕФОВИЧ**
к.г.н., доцент

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 2023 року
Протокол №8 / 2023 р.

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра географії та туризму

Кваліфікаційна робота

**ЗАГАЛЬНИЙ ТУРИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СЕРТИФІКОВАНИХ ПРИВАТНИХ
САДИБ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконала: студентка IV-го курсу

ТОВТ ЕМІЛІЯ ЖОЛТІВНА

Освітня програма 242 Туризм

Науковий керівник: **ШАШ ЕНИКИ ЛЮДВИКІВНА**

PhD, доцент

Рецензент: ТОВТ АТІЛА АТІЛЛОВИЧ

Старший викладач

Берегове
2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
1. РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В ЄВРОПІ.....	8
1.1. Основні дані.....	8
1.2. Актуальні проблеми розвитку сільського туризму після пандемії COVID-19	10
1.3. Тенденції розвитку сільського туризму в країнах Європи	10
1.3.1. Сільський туризм в Угорщині.....	11
1.3.2. Сільський туризм в Австрії.....	12
1.3.3. Сільський туризм в Італії.....	13
1.3.4. Сільський туризм у Франції.....	14
1.3.5. Сільський туризм у Фінляндії.....	15
2. ХАРАКТЕРИСТИКА ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	16
2.1. Розвиток туристичної сфери України.....	16
2.2. Сільський туризм України.....	17
3. АНАЛІЗ ТУРИЗМУ ЗАКАРПАТТЯ.....	19
3.1. Географічні дані.....	20
3.2. Розвиток і характеристика туризму Закарпаття.....	21
3.3. Сільський туризм Закарпаття.....	22
3.3.1. Аналіз сертифікованих пансіонів (Закарпатська Угорська Туристична Рада).....	24
3.3.2. Спеціалізація пансіонатів.....	25
4. ПРЕДСТАВЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	28
4.1. Методологія дослідження.....	28
4.2. Загальний туристичний аналіз сертифікованих приватних садиб Закарпатської області.....	30
4.2.1. Основні дані.....	30
4.2.2. Оцінка житлових приміщень.....	36
4.2.3. Факультативні пропозиції сільських садиб.....	39
4.3. Вплив COVID-19 та українсько-російської війни на сільський туризм.....	41
ВИСНОВКИ.....	45
РЕЗЮМЕ.....	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	48
ПЕРЕЛІК ДОДАТКІВ.....	51
ПЕРЕЛІК ІЛЮСТРАЦІЙ.....	58
ПЕРЕЛІК ТАБЛИЦЬ.....	59
РЕЗЮМЕ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	60

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Földtudományi és Turizmus Tanszék

KÁRPÁTALJAI MINŐSÍTETT FALUSI VENDÉGHÁZAINAK

ÖSSZESÍTETT TURISZTIKAI ELEMZÉSE

Szakdolgozat

Képzési szint: alapképzés

Készítette: Tóth Emilia

IV. évfolyamos hallgató

Képzési program: 242 Turizmus

Témavezető: Dr. Sass Enikő

PhD, docens

Recenzens: Tóth Attila

egyetemi adjunktus

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	6
1. A FALUSI TURIZMUS KIALAKULÁSA EURÓPÁBAN	8
1.1. Általános tudnivalók	8
1.2. A falusi turizmus aktuális kérdései a COVID-19 világjárvány után	10
1.3. Az európai országok falusi turizmusának tendenciái	10
1.3.1. Magyarország falusi turizmusa	11
1.3.2. Ausztria falusi turizmusa	12
1.3.3. Olaszország falusi turizmusa	13
1.3.4. Franciaország falusi turizmusa	14
1.3.5. Finnország falusi turizmusa	15
2. UKRAJNA TURIZMUSÁNAK JELLEMZÉSE	16
2.1. Ukrajna turisztikai szektorának kialakulása	16
2.2. Ukrajna falusi turizmusa	17
3. KÁRPÁTALJA TURIZMUSÁNAK ELEMZÉSE	19
3.1. Kárpátalja földrajzi sajátosságai	20
3.2. Kárpátalja turizmusának kialakulása és jellemzése	21
3.3. Kárpátalja falusi turizmusa	22
3.3.1. A minősített falusi vendégházainak elemzése (KMTT által)	24
3.3.2. Szakosodás a falusi turizmuson belül	25
4. A KUTATÁS EREDMÉNYEINEK BEMUTATÁSA	28
4.1. A kutatás módszertanának ismertetése	28
4.2. Kárpátalja minősített falusi vendégházainak összesített turisztikai elemzése	30
4.2.1. Általános adatok	30
4.2.2. A falusi szálláshelyek pontozásos értékelése	36
4.2.3. A falusi szálláshelyek fakultatív kínálata	39
4.3. A COVID-19 és a háború hatásai a falusi turizmusra	41
KÖVETKEZTETÉSEK	45
ÖSSZEGZÉS	47
IRODALOMJEGYZÉK	48
MELLÉKLETEK	51
ÁBRÁK JEGYZÉKE	58

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE.....	59
UKRÁN NYELVŰ REZÜMÉ	60

BEVEZETÉS

A falusi turizmus kialakulása és elterjedése Kárpátalján immár egy igazi hagyományörző kultúrává alakult át. A turizmus az itt élő, s munkálkodó emberek több százának biztosít jövedelmet vagy többségben jövedelemkiegészítést. A térségben, napjainkban már kialakultak azok a feltételek, mind szakmai téren, mind a vendégházak felszereltségével kapcsolatban, amelyek biztosítják és elősegítik a falusi turizmus gyors, intenzív és nem utolsó sorban szakszerű fejlődését. Ezzel együtt lehetőséget nyújtva a vendégfogadók által kínált szolgáltatások bővítésére, s azok folyamatos fejlesztésére és szinten tartására.

Szakdolgozatom témája *„Kárpátalja minősített falusi vendégházainak összesített turisztikai elemzése”*, mely téma aktualitása a falusi turizmusban meglévő lehetőségek kínálatában bontakozik ki. A kutatás célja, hogy egy átfogó képet adjunk a Kárpátalja területén található vendégházak felszereltségéről, kapacitásáról és szolgáltatásairól. Ezen felül, a vendégházak szakosításának lehetőségét szeretnénk bemutatni. Az adott téma kidolgozásával még 2020-ban kezdtünk el foglalkozni, amikor is a Nagyszőlősi járás falusi turizmusával és minősített vendégházainak elemzését vizsgáltuk. A 2021/22-es tanévben a dolgozat bővítésének egy következő szakaszához érkeztünk, ekkor a Huszti és Técsői járások turizmusával és vendégházaival ismerkedtünk. E mellett a korábbi években összegyűjtött adatok, a Beregszászi járásról is feldolgozásra kerültek, a kívánt egységes eredmény eléréseképpen.

A szakdolgozat első részében a falusi turizmus fogalmával, kialakulásának történelmi háttérével foglalkozunk, több európai ország viszonylatában, köztük olyanok, mint Magyarország, Ausztria, Olaszország, Franciaország, Finnország. Az ismertetett országok kiválasztása földrajzi fekvésükből adódó (Észak-, Dél-, Kelet-, Nyugat- és Közép-Európa). A második részben közelebbről megvizsgáljuk Ukrajna turizmusának főbb jellemvonásait, s nem utolsósorban a falusi turizmus terminológiáját az országon belül. Ezt követően a harmadik fejezetben Kárpátalja turizmusát vizsgáljuk meg, azon belül is a falusi turizmusának értelmezését az adott régióban, az erre vonatkozó szakirodalom alapján.

A munkám negyedik fejezetét a kutatás módszertana teszi ki. Itt a Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács (a továbbiakban KMTT) által létrehozott minősítő rendszert, illetve a minősítő adatlapot ismertetjük, ugyanis ez adja a kutatás alapját. A kutatás eredményeinek bemutatásával, vagyis a vendégházak elemzésével az ötödik fejezetben foglalkozunk. Az elemzés alapját, amint már említettem, a KMTT minősítő adatlapjai szolgáltatták, melyek

tartalmát egy speciális programban rögzítettünk és dolgoztunk fel a statikus eredmények elérése érdekében. A munkám az ötödik fejezetben szintén kitér a szálláshelyek jelen helyzetben való működésére (ez alatt a koronavírus járvány, illetve az orosz-ukrán háború értendő). Ennek felmérésére szintén egy adatlapot hoztunk létre.

1. A FALUSI TURIZMUS KIALAKULÁSA EURÓPÁBAN

1.1. Általános tudnivalók

Falusi turizmusnak nevezzük a vendéglátás olyan formáját, melyben a turista szabadidős programját falusi környezetben tölti, ahol a pihenés és kikapcsolódás mellett, különböző programokon vesz részt az adott környezett megismeréseként. A falusi turizmus egyik jellegzetessége a vendéglátó és a vendég közötti szorosabb és nyitottabb kapcsolat, illetve a jó hangulat (Sass 2018). A falusi turizmus a XXI. század igen elterjedt üdülési formájává vált. A kutatók több meghatározással is rendelkeznek az adott témával kapcsolatban. Egyes szerzők megállapítása alapján, falusi turizmusnak számít minden olyan tevékenység, mely kapcsolatba hozható a vidék fogalmával (<https://journals.lib.pte.hu/index.php/mm/article/view/1644/1482>, 2023).

A falusi turizmus megjelenése és elterjedése Európában mindössze az I. világháborút követően figyelhető meg. Az 1920/30-as években Közép- és Nyugat-Európa egyik legkedveltebb üdülési formájaként volt jelen. A kutatók többsége egyetért abban, hogy ez az ismert foglalkoztatottság először Olaszország, Ausztria és Franciaország területein vált ismertté (Дуга 2021).

Az említett fejlődésnek több oka is ismert:

- a háborút követően a társadalmi rétegek nem engedhették meg maguknak a drága, külföldi utazásokat, ezért különböző alternatívákat kerestek az ország határain belül;
- a csereüdülési rendszer (elsősorban a gyerekek pihentetésére szolgált, ahol a városi gyerekek a faluba látogattak el, míg a falusi gyerekek – a városba) (<https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/szakkepzes/vendeglatas-idegenforgalom/idegenforgalom-vendeglatas/szabadidoturizmus/ruralis-turizmus>, 2023).

Ezt az időszakot az 1950-es években egy újabb szakasz követi a falusi turizmus elterjedésében. A nyugat-európai agrárfejlődés és a folyamatos piaci ingadozások a diverzifikáció vagy több lábbon állás a falusi turizmus felé indította el a népszerűséget. A vidéki lakosság városba áramlása, egyes vidéki térségek elnéptelenedése, az alacsony mezőgazdasági jövedelmek kiegészítésének szükségessége és a táj fenntartása iránti társadalmi igény az állam vezetések is aktív fellépésre készítette e folyamatban. A házigazdák modernizálták és felszerelték kiadó lakásaikat. Ezzel együtt nőtt a nők foglalkoztatása is, illetve jövedelmezésük egyaránt (Muhi 2009).

Az Európa Tanács a vidéki turizmus fellendítése érdekében egy tanulmányt is indított. Ezt, az úgy nevezett *Council of Europe 1988* dokumentumba foglalta, hogy az újonnan elindult turista hullámot, csak a vidék tudja befogadni (Muhi 2009). További növekedés figyelhető meg az 1990-es évek elején, amikor is a falusi középosztály fő bevételi forrásává válik a vidéki turizmus. Ebben az időszakban meglehetősen sok falusi család ment tönkre, munkahelyük elvesztése miatt. Ekkor szintén a falusi turizmus felé fordultak. A háztartásban munkálkodó asszonyok a rendelkezésre álló eszközökre, saját tudásukra és tapasztalatikra alapoztak. Ezzel együtt a családok vissza tudták állítani a kiesett bevételt (Kovács 2003).

Amit érdemes megjegyezni a falusi turizmus elterjedése és kialakulása során, hogy országoként nagyban eltérő lehet. Figyelembe kell venni a történelmi, gazdasági és szociális hátteret egyaránt. Remek példaként szolgál, hogy a falusi turizmus elterjedése Ukrajnában az 1970-es évekre vezethető vissza, melynek fő célja első sorban az volt, hogy visszatartsák az urbanizációs folyamatokat. Ezzel szemben ez a folyamat Franciaországban már az 1950-es években megfigyelhető volt. Itt is az urbanizációs folyamatok nagy mértékben felgyorsultak és a vidék által nyújtotta lehetőségek leálltak (1. táblázat). Az említett országok mellett az egyik legfontosabb szerepet kapta Olaszország. Az első törvényszerű szabályzásokra itt került sor 1973-ban (Дуга 2021). Jól megfigyelhető, hogy a falusi turizmus azokban az országokban kezdett igazán elterjedni, ahol a rekreációs folyamatok már ismertek voltak korábbról.

Ország	Tevékenységek
Franciaország Olaszország	<ul style="list-style-type: none"> - a mezőgazdaság támogatása; - a város és falu közötti egyensúly helyre állítása; - a vidéki lakosság fenntartása és segítése;
Németország	<ul style="list-style-type: none"> - a vidéki térség fejlesztésének biztosítása; - a lakosság alacsony csoportjainak pihentetésének biztosítása;
Ciprus	<ul style="list-style-type: none"> - a tengerparti turizmus alternatívjaként szolgált;

1. táblázat. A falusi turizmus funkciói Európai országokban (Дуга 2021)

A turizmus elméleti megközelítésénél, nem elég csak egy adott ország történelmi háttérének megismerése, szükséges még a nemzetgazdaságok kapcsolata és viszonyulása az adott ágazathoz. Ez serkenti az adott ország gazdasági fejlődését, elősegíti a foglalkoztatottság növelését, javítja a folyó fizetési mérleg egyenlegét, ezért az országok kormányai a turizmus ellenőrzött fejlesztésében érdekeltek, tehát szerepet vállalnak a turizmus irányításában (Tasnádi 2007).

1.2. A falusi turizmus aktuális kérdései a COVID-19 világjárvány után

A COVID-19 világjárvány Európában 2020-ban jelent meg. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2020. március 11-én jelentette be a vírus kitörését világszerte.

A járvány a gazdaság minden területére kiterjedt, ezzel komoly anyagi problémákat okozva, mind országos, mind egyéni szinten egyaránt. A turizmus a járvány által leginkább sújtott iparágak egyike közé sorolható, hiszen az utazásokat nagyban korlátozták. Illetve, a fogyasztók általi félelem is csak fokozta az utazások visszaesését ([https://www.pwc.com/hu/hu/kiadvanyok/assets/pdf/Kenyszerpiheno helyett tulorak avagy kik a COVID-19 nyertesei.pdf](https://www.pwc.com/hu/hu/kiadvanyok/assets/pdf/Kenyszerpiheno_helyett_tulorak_avagy_kik_a_COVID-19_nyertesei.pdf), 2023). A turisztikai szférában 27 millió ember dolgozott, ebből adódóan az Európai Unió GDP-nek körülbelül 10%-át biztosítva.

Az Európai Bizottság a turizmus fenntartására csak egyetlen lehetőséget látott: az alternatív zöld turizmus-t. Magyarországon a szállás.hu 2021-es adatai alapján, a vidéki magánszálláshelyek és a falusi turizmus profitált ebben a nehéz helyzetben a legjobban. A falusi turizmushoz kapcsolódó foglalási szám 500 százalékkal nőtt. ([https://www.pwc.com/hu/hu/kiadvanyok/assets/pdf/Kenyszerpiheno helyett tulorak avagy kik a COVID-19 nyertesei.pdf](https://www.pwc.com/hu/hu/kiadvanyok/assets/pdf/Kenyszerpiheno_helyett_tulorak_avagy_kik_a_COVID-19_nyertesei.pdf), 2023).

Ebből adódóan a falusi turizmus elterjedése nőtt, míg a turizmus egyéb ágazatai hanyatló eredményeket mutattak. Ez egy új irányt ötvözött, a fentarthatóság felé indult el a világ. Ukrajnában is hasonló eredményeket figyelhattünk meg a járványt követően. A falusi szálláshelyek azért is voltak elterjedtebbek, mert távol voltak a nagyvárostól és az emberektől egyaránt. Ezzel együtt a fertőzés veszélye is alacsonyabb volt. Az osztrák Bundeszminisztérium adatai szerint is, a 2020-as évben a falusi turizmusból eltöltött vendégéjszakák estek vissza a legkevesebbet, más ágazatokkal szemben.

1.3. Az európai országok falusi turizmusának tendenciái

Nyugat-Európában közel 40-50 éves tapasztalattal rendelkeznek a falusi turizmusból különböző országok. Az 50-es években vett nagyobb lendületet a vidék felfedezése, különleges vonzerők turisztikai kínálatba vétele, illetve a mezőgazdasági tevékenységek bővítése vendéglátással és szállásadással. Ezekkel a tevékenységekkel egészítették ki a jövedelmüket. A kezdeményezéseket az állam is támogatta, melynek köszönhetően megfelelő infrastruktúrát tudtak létrehozni (Muhi 2009).

A jelenlegi helyzetet vizsgálva az Európai országokban nincs egy egységes fogalom a falusi turizmus meghatározására. Az említett jelenség nagyban függ az adott ország természet-földrajzi viszonyaitól, a hely kreativitásától és mentalitásától egyaránt. A falusi turizmus két

alapformáját különböztetik meg: az elsőben a vidéki lakosság vesz részt a programokon, amíg a második szerint városi lakosok vesznek részt a különböző programokon. Az Európai Közösségek Bizottsága 2006-ban a következő közleményt tette közzé: „...1997 óta uniós szinten számos alkalommal felismerték, hogy az idegenforgalom hozzá tud járulni a munkahely teremtéshez és annak növekedéshez. A globalizáció, a demográfiai változások és a közlekedés fejlődése döntő tényezőt jelent ezen ágazat gyors növekedésében. Látnivalóinak gazdagsága és idegenforgalmi szolgáltatásainak minősége okán Európa a világ első számú turisztikai célpontja. Az idegenforgalom tehát olyan tevékenység, mely jelentős szerepe játszhat a növekedés és a munkahelyteremtés stratégiai célkitűzésének elérésében.” (Muhi 2009).

Európa területén számos szervezet található, mely a falusi turizmus népszerűsítésére szolgál. Ilyen pl. az *Eurogites*, mely 28 ország falusi szervezetét foglalja magába. A szervezet fő céljai közé sorolható, az idegenforgalmi ágazat teljes lefedése és annak egységesítése Európában (Muhi 2009).

1.3.1. Falusi turizmus Magyarországon

Magyarország – Közép-Európában található állam, mely 7 országgal határos (északról Szlovákia, északkeletről Ukrajna, keletről és délkeletről Románia, délről Szerbia és Horvátország, délnyugatról Szlovénia, nyugatról pedig Ausztria határolja). Az ország teljes területe: 93 022,6 km². Lakossága a 2020-as népszámlálás adatai szerint: 9 769 526 fő (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1g>, 2023).

A falusi turizmus elterjedése Magyarországon az 1920/30-as években kezdődött el, főleg a Balaton, a Mátra, illetve a Bükk-vidékeken. A falusi turizmus elterjedéséhez a kedvező éghajlat és a természeti látnivalók vezettek. A falusi turizmus elterjedésében fontos szerepet kapott az Országos Magyar Vendégfogadók Szövetsége (OMVESZ). A szövetség az utazni vágyókat arra buzdította, hogy ne a korabeli trianoni államokba vagy éppenséggel a tengerpartra utazzanak, hanem helyette válasszák a belföldi vidéki turizmust (Kovács 2003). A fejlődést a különböző fogadók, üdülők, magánpanziók megjelenése követte, míg egy teljes komplex üdülési hálózat jött létre. „*A falvak legnagyobb kincse az érintetlen természeti környezet mellett, az ott élő emberek vendégszeretete, barátságos, nyugodt egyszerű életvitele, amely alkalmas a rohanó világunkból való pár napos pihenésre, regenerálódásra*” (Csizmadia 2008). Az OMVESZ szervezet által kínált utazási lehetőségek a II. világháború után megszűntek. Ez után majd csak az 1960/70-es években jelentek meg a piacon az új utazási irodák, köztük olyanok, mint az IBUSZ vagy Expressz.

A XX. század elején az ország falvai a teljes népesség üdülési igényének 35%-át biztosította. Mint Európa számos országában, Magyarországon is elterjedté vált a városi gyerekek falusi üdültetése, ahol a gyerekek közelebről is megismerkedhettek a falusi élettel, kivehették részüket a fontosabb teendőkből (pl. mezőgazdaság vagy kertészkedés). A II. világháborút követően a falusi turizmus fejlődése hosszabb időre leállt. A korábban használt panziók és fogadók csak az 1980-as évek végétől nyitották meg újra kapuikat (Muhi 2009). Ebből kifolyólag, hiába volt kereslet a falusi turizmus gyakorlása iránt, maga a kínálat erősen hiányos volt. Az 1980-as évektől a falusi turizmus szintén a szobák kiadásáról szól első sorban.

A rendszerváltást követően, 1989 után több új kezdeményezés is született a falusi turizmus fejlesztéséről, illetve annak részleges újraépítéséről. A mai helyzetet tekintve, a kormány szigorú szabályzásokat vezetett be a falusi vendéglátóhelyek központosításának érdekében. A minőségi fejlődés turisztikai szempontból nagyon fontos. A különböző turisztikai fejlesztési programok, mint:

- Pályázat szálláshelyek létesítésére – Tokaj, Felső-Tisza és Nyírség kiemelt turisztikai fejlesztési térségben;
- Pályázat szálláshelyek létesítésére a Balaton kiemelt turisztikai fejlesztési térségben;
- Panzióépítési pályázat Pest megyében (<https://palyazatok.org/falusi-turizmus-palyazatok/>, 2023).

A fejlesztési programok legfőbb célja a külföldi turisták elérése. Magyarország szintén azzal a problémával küzd, hogy a falusi turizmust inkább a belföldi turisták részesítik előnyben.

1.3.2. Falusi turizmus Ausztriában

Ausztria vagy Osztrák Köztársaság közép-európai szövetségi állam, mely 8 országgal határos (északról Németország és Csehország, keletről Szlovákia és Magyarország, délről Szlovénia és Olaszország, nyugatról pedig Svájc és Liechtenstein). Az ország teljes területe: 83 879 km². Lakosságának száma a 2022-es népszámlálás szerint 8 979 894 fő (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Ausztria>, 2023).

Ausztria területének felét magas hegységek, harmadát középhegységek, illetve csak kisebb mértékben jelennek meg a medencék. Az adott domborzati viszonyok nagyban befolyásolják és elősegítik a falusi turizmus folyamatos fejlődését és annak népszerűségét. Legmagasabb pontja a Großglockner 3798 m, mely a téli sportok kedvelőinek egy igen látogatott helye. Ausztria – Európa egyik leggazdagabb természeti kincseivel rendelkező országa.

A gazdasági szektort tekintve, már a 2007-es adatok szerint, az ország turizmusának 2%-át biztosította a falusi turizmus. Ez annyit jelent, hogy minden 60-ik vendégéjszaka egy falusi vendéglátóhelyen történik (Statistik Austria/Urlaub am Bauernhof). A Bauernhofurlaub.de 2021-es adatai szerint a falusi turizmusban, mintegy 4,6 millió vendégéjszakát töltenek el. Ez az összes vendégéjszakák 4%-át jelenti az idegenforgalmi ágazatban. A jövedelem majdnem eléri az 1 milliárd eurós bevételt. A legkedveltebb régiók a falusi turizmus területén: Tirol, Salzburgerland, Kärnten, illetve Steiermark. A családoknak az említett régiókban a falusi turizmus teljes- vagy mellékjövedelmet biztosít (<https://www.bauernhofurlaub.de/oesterreich.html>, 2023).

Az osztrák falusi turizmusban, kiemelkedő szerepet játszik a hagyományok megőrzése és népszerűsítése érdekében. A falusi szálláshelyeken a vendégek az életet a maga eredetiségében élhetik át, illetve tapasztalhatják meg. A vendéglátók legfőbb feladata, hogy a turista új érzésekkel térjen haza a nagy városba, vissza vágyakozva a vidékre.

Az 1991-ben alakult Falusi Üdülés Ausztriában Szövetségnek (németül: Urlaub am Bauernhof in Österreich) köszönhetően a kb. 3000 falusi vendégház folyamatosan ellenőrizve van, ennek köszönhető a magas színvonal országszerte. Ausztriában a szálláshelyek minőségét csillag helyett, virággal jelölik. Általánosságban 2-4 virágos vendégházakkal találkozhatunk. Ausztria az egyik legfejlettebb Európai országgént ismert, mely a falusi turizmusban biztosított tevékenységeinek színvonalát is jellemzi. Magyarország viszonylatában a falusi vendéglátóhelyeket a külföldi turisták is nagy számban igénybe veszik.

1.3.3. Falusi turizmus Olaszországban

Olaszország Dél-Európában található, amely magába foglalja Földközi-tenger két legnagyobb szigetét, Szicíliát és Szardíniát. Az Alpok vonulatai adják az ország északi határvonalát. Északnyugatról Franciaország, északról Svájc és Ausztria, északkeletről Szlovénia, keletről az Adriai-tenger, délről a Jón- és a Földközi-tenger, nyugatról pedig a Tirrén- és a Ligur-tenger határolja. 2020-ban végzett népszámlálás szerint az ország lakossága 60 317 000 fő. Terület 301 318 km². Olaszország rendelkezik a világon a legtöbb UNESCO világörökségi hellyel (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Olaszorsz%C3%A1g>, 2023).

Az olasz falusi turizmus rangadó nagysággal rendelkezik a turisztikai piacon, ez a jelenség első sorban annak köszönhető, hogy a világon először itt szabályozták a turizmussal kapcsolatos tevékenységeket. Még a mai napig az országba a világ minden pontjáról érkeznek kutatók, hogy közelebbről is tanulmányozzák.

A falusi turizmus kialakulásához, mint Európa számos egyéb országában, az urbanizációs folyamatok vezettek. Az emberek legkönnyebben a városokban találtak munkát, mivel a mezőgazdaság nem volt jövedelmező – így a vidéki területek hamar elkezdtek kiürülni. Az 1965-ben az első érdekképviseleti vidéki turizmussal foglalkozó szervezet *Agriturist* – mely, ma is aktívan működik. Ennek köszönhető, hogy 1985-ben megalkották az első agroturismo-t szabályzó törvényt (<https://olaszorszagbajottem.wordpress.com/2018/04/25/az-olasz-falusi-turizmus-2/>, 2023).

A falusi turizmus jelentőségét tekintve a gazdáknak elsődleges céljuk volt (ma is ezt gyakorolják), hogy az olasz társadalmat, illetve értékrendet megőrizzék és népszerűsítsék. Fontos kihangsúlyozni, hogy már az 1985-ös szabályzást követően Olaszország területén kb. 6000 vidéki vendégház működött, melynek teljes kapacitása 55 000 ágyhellyel rendelkezett. Ezt követően folyamatos növekedés figyelhető meg, pl. az 1998 és 2005 évek között az említett szám aránya 58%-kal nőtt. A jelenlegi helyzetet tekintve mára Olaszország területén 18 500 falusi vendégházzal találkozhatunk. A legismertebb régióknak – Toszkánát tekintik, ahol 4125 vendégházzal találkozhatunk (<https://olaszorszagbajottem.wordpress.com/2018/04/25/az-olasz-falusi-turizmus-2/>, 2023).

1.3.4. Franciaország falusi turizmusa

Franciaország vagy hivatalos nevén a Francia Köztársaság egy független állam Nyugat-Európában. Határait északkeleten Belgium, Luxemburg és Németország, keleten Svájc, Olaszország és Monaco, míg délen Andorra és Spanyolország jelenti, az Egyesült Királysággal északon a Csalagút révén van vasúti összeköttetése. 643 801 négyzetkilométeres területével Európa 3. legnagyobb országa. Népszámlálás szerint 67 749 632 fő (2021) (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Franciaorsz%C3%A1g>, 2023).

Franciaországot a világ egyik legnagyobb turisztikai hatalmának tekintik. Az ország már a kezdetekben a falusi turizmusban rejlő jövedelemre alapozott. Ez nem meglepő, hiszen az idegenforgalmi szektor hozható kapcsolatba leginkább a mezőgazdasági tevékenységgel (Budapest Vállalkozásfejlesztési Alapítvány 2019).

Az ország falusi turizmusának kirobbanásához az 1960-as években megfigyelhető válság vezetett. Megkezdődtek az urbanizációs folyamatok, melyek a mezőgazdaságra negatív hatással voltak. Ennek megállításának érdekében megkezdődött a vidéki turizmus népszerűsítése. Franciaországban a falusi turizmussal foglalkozó részeket *üdülőfalunak* hívják, ez az elnevezés a turisztikai törvénykönyvben is megtalálható. Az országban a falusi turizmus lefedi a teljes vidéki lakosságot, nem számolva az emberek foglalkozásával.

A francia falusi turizmus első körben a szálláshelyek minőségére alapszik. Itt valóban elengedhetetlen a tradíció és modernitás ötvözete. Franciaországban a falusi turizmust „a felfedezések turizmusának” is nevezik. Ez annak köszönhető, hogy a vidéki Franciaország szépsége nagyon változatos, az építészeti örökség is sokszínű (Budapest Vállalkozásfejlesztési Alapítvány 2019).

1.3.5. Finnország falusi turizmusa

Finnország észak-európai ország, melyet délnyugatról a Balti-tenger, nyugatról a Botteni-öböl, délkeletről a Finn-öböl határol. A szárazföldön Norvégiával, Svédországgal és Oroszországgal határos, tengeren pedig Észtországgal. Az ország népessége 5,5 millió fő 2017-es adatok alapján. Területe pedig 338,424 km², melynek mintegy 10%-át víz borítja. „Az ezer tó országaként” szokták emlegetni, de területén ennél sokkal több, mintegy 180 000 tó található (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Finnorsz%C3%A1g>, 2023).

Finnországban a falusi turizmus egy nyaraló kibérlését jelenti, mely legtöbb esetben félpanziós, de sokszor ellátás nélküli. A falusi turizmus jelentése, itt első sorban a természet és a vidék szeretetével hozható kapcsolatba. Vidéki kisházban („*mökki*”) való nyaralás a finn életforma részét képezi, ezért mondhatjuk azt, hogy a falusi turizmus a finn családok népszerű terméke. Évente legalább egyszer igénybe veszik ezt a kikapcsolódási formát. Ezzel együtt megállapítható, hogy a falusi/vidéki turizmusban első sorban a belföldi lakosok vesznek részt. A legfontosabb motiváció számukra az, hogy kipróbáljanak „valami mást”, ez lehet egy egyszerű túra idegenvezetővel vagy a falusi és vidéki élet közötti különbségek megtapasztalása a mindennapokban. Tehát, az egyediség a falusi turizmus terén elengedhetetlen a finnek számára. Ennek a jelenségnek köszönhető, hogy évente több százezer ember érkezik ide (<https://journals.lib.pte.hu/index.php/mm/article/view/1644/1482>, 2023).

2. UKRAJNA TURIZMUSÁNAK JELLEMZÉSE

2.1. Ukrajna turisztikai szektorának kialakulása

Ukrajna turizmus története nagyon sokszínűként jellemezhető, első írásos emlékei a turizmus szempontjából az ókori Görögország ideiből származnak. Ekkor ugyanis, a Fekete tenger partján görög kolóniák alakultak ki. Pontosabb információkkal rendelkezünk a 18. század közepétől, hisz ekkor kezdődtek a gyógyvizek feltárásai az egész ország területén (*Morshyn, Nemyriv*). Ezek a helyek gyorsan híres üdülőközpontokká váltak. Elkezdődtek a szállodák, gyógyfürdők és a turisztikai hálózat teljes kiépítése (Ungvári Nemzeti Egyetem jegyzet).

A 19. század végén megalakulnak az első turisztikai irodák, melyek első sorban a Krím-félszigetre szerveztek különböző utakat. Krím az egyik legfontosabb szanatórium-üdülőövezetének számított 1941-ig, ahol 168 szanatórium volt megtalálható, összesen 27,5 ezer férőhellyel. Ezzel párhuzamosan, Nyugat-Ukrajnában a turizmus teljesen másként fejlődött. A legfontosabb szempont, hogy ezek a területek 3 különböző ország részeként funkcionáltak (Lengyelország – Galícia, Románia – Bukovina és Csehszlovákia – Kárpátalja). A Nyugat-Ukrajnai turizmus fejlődéséhez nagyban hozzájárult az 1924 -1939 évek között működő „Pláj” nevű turisztikai szervezet, mely helytörténeti kirándulásokat szervezett. Nagy népszerűségnek örvendett az 1937-ben havi rendszerességgel kibocsátott folyóirat „A mi hazánk”, mely turisztikai útvonalakat népszerűsített. A II. világháború kezdetével a turizmus szinte minden téren leállt, és a háború végéhez érve is nehéz volt újraindítani. Egy nagyobb hullám figyelhető meg az 1960/80-as évek között, ekkor rengetek turisztikai létesítményt hoztak létre. Az 1985 évi adatok szerint, 43,5 millióan vettek részt kirándulásokon, melyek különböző tematikával rendelkeztek (Ungvári Nemzeti Egyetem jegyzet).

Az 1991-es függetlenné válást követően az ország gazdasági helyzete jelentősen megingott. A társadalmi életben számtalan probléma merült fel, mely nagyban befolyásolta az emberek mindennapjait. Ebben az időszakban nyugat felé megnyíltak Ukrajna határai, ekkor már szabad szemmel is láthatóak voltak az országok közötti nagy különbségek. Az emberek a jövedelem kiegészítés szempontjából ekkor is a turizmus felé fordultak (Sass 2008).

A független Ukrajna először 1993-ban a Varsói Turisztikai Vásáron mutatkozott be, mint új és megbízható turisztikai partner. Ekkor, több mint 300 szerződést kötött, elsősorban turisták fogadására. Ezt az eseményt követően nagy változások voltak megfigyelhetőek az egész országban. Megkezdődött 1994-ben a szállodák és egyéb turisztikai vállalkozások tanúsítása. Szintén ebben az évben került megrendezésre az első turisztika szalon, melynek

címe „*Ukrajna-94*”. A rendezvényre 26 országból érkeztek a föld minden pontjáról (Európa, Ázsia, Afrika, Észak-Amerika) (Ungvári Nemzeti Egyetem jegyzet).

A 2000-es éveket követően a turizmus, mint gazdasági szektor fontos szerepet kap, és 2008-ra nagy rekordokat dönt meg, a beutazó turisták száma meghaladja a 25 milliót (Berghauer 2010). Ezt követően, a 2014-es évig biztató eredményeket kaptunk évről-évre. A Kelet-Ukrajnai harcok ezt megfékeztek, a turisták egyre inkább féltek a beutazástól. Jelen, háborús helyzetet tekintve, a turisztikai ipar nem jövedelmező.

2.2. Ukrajna falusi turizmusa

Ukrajnában a falusi turizmus már a XX. század elején megfigyelhető volt. A városból való kiszakadás, a természet szeretete vidékre vonzotta a híres ukrán művészeket és politikusokat. Sok kikapcsolódási lehetőséggel rendelkeznek az ukrán falvak, kiemelkedő turisztikai erőforrása a vidéknek a festői környezet, illetve a különböző régiókban az országnak megtalálhatóak a természet gyógyító hatásai is. Ukrajna sokszínű kultúrájának és etnikumának köszönhetően remek lehetőségek nyílnak arra, hogy az ország határain belül maradván más, érdekes és értékes tudással bővíljenek a falusi turizmusban résztvevők. A falusi turizmus fő jellemzője az, hogy nem igényel nagy anyagi befektetést, mivel lehet használni a már meglévő infrastruktúrát a településeken, ezáltal is megkönnyítve a gazdák helyzetét, hogy könnyebben tudják a kultúrát és a hagyományokat terjeszteni (Sass 2018).

A függetlenné vált Ukrajnában már 20 éve foglalkoznak és vesznek részt falusi turizmusban az emberek, még sincs egy rájuk vonatkozó törvény, mely meghatározná a minősítési rendszert. Ukrajna Legfelső Tanácsa 2017. májusában első olvasatban elfogadott egy falusi turizmus fejlesztését elősegítő törvénytervezetet, melynek értelmében falusi zöld turizmusnak minősül az, ahol legfeljebb 10 személynek nyújtanak szállást és étkezést, valamint szabadidő eltöltésének megszervezését és igénybevételét biztosítják (Sass 2018).

A falusi turizmus minőségbiztosítási és osztályozási rendszere kérdéses a bizonytalan törvényi háttérrel miatt. 1991 óta voltak már kezdeményezések a vendégházak osztályozására és minősítő védjeggyel való ellátására. Az 1996-ban megalakult „Ukrajnai falusi zöld turizmus fejlődését elősegítő szakszervezet” egyedülként az országban önkéntes módon végzi a falusi vendégházak minősítését, amely 2023-ban az ország 15 megyéjében 49 vendégházat minősített és látott el védjeggyel, illetve két vendégház szerepel a honlapjukon, mely még nem kapott minősítő elismervényt (1.ábra):

- minősítés nélküli – 2 vendégház;
- alap kategória – 10 vendégház;

- első kategória – 13 vendégház;
- második kategória – 15 vendégház;
- harmadik, legmagasabb kategória – 11 vendégház.

1. ábra. „Ukrán vendégház” minősítő védjegy

<https://www.greentour.com.ua>

Ha figyelembe vesszük Ukrajna méreteit és vidéki területeit, ezek a számok igen alacsonyak. Illetve meg kell említeni azt is, hogy a vendégházak száma az elmúlt 5 év alatt csökkent, hiszen 2018-as adatok alapján még 69 minősített vendégházat tartottak nyilván. Viszont hivatalos statisztikai adatok hiányában nem tudhatjuk, hogy valójában ennyire kevesen vesznek részt a falusi turizmusban vagy egyszerűen nem csatlakoztak a szervezethez.

3. KÁRPÁTALJA TURIZMUSÁNAK ELEMZÉSE

Az országnak rendkívül ígéretes régiója Kárpátalja a turizmus, a rekreáció és a szabadidő szempontjából. Az idegenforgalmi ipar hatalmas tényező a régió fejlődésében. Az egyedülálló lehetőség, amely elősegíti a turizmus különféle típusainak fejlődését.

Kárpátalja szerepe Ukrajna turizmusában pótolhatatlan. Ukrajna területén 5 turisztikai régió található: 1. *Kijev*; 2. *Krím félsziget*; 3. *Azov-mellék és környéke*; 4. *Kárpátok vidéke* (Ivano-Frankivszki, Lembergi, **Kárpátalja** és Csernyivci megye); 5. *Odessza megye* (Sass E. 2008). Az adatok alapján, jól megfigyelhető, hogy Ukrajna területén jelenleg 5 olyan turisztikai régió található, mely nagyban befolyásolja az ország GDP jövedelmének változását. Kárpátalja turizmusát vizsgálva a GDP az utóbbi években 1,5 – 1,6% körül mozgott, míg a turizmusból származott teljes bevétel meghaladta a 9%-ot (Berghauer 2010).

Kárpátalja turizmusát nagyban meghatározza, az a jelenség, hogy négy országgal határos: Lengyelországgal (33 km), Szlovákiával (98 km), Magyarországgal (135 km), illetve Romániával (190 km) hosszan. Belső határait tekintve, határos a Lembergi (Lvivi) (85 km) és az Ivano-Frankivszki (180 km) megyékkel (Molnár 2018).

A területen történő ki - és beutazó turistaforgalom pontos meghatározásánál egy kettős irányzat figyelhető meg. Ez azt jelenti, hogy a külföldről érkező vendégek kétharmada a volt Szovjetunió valamelyik országából érkezik (leggyakrabban Oroszországból), míg egyharmada mindössze Európából. A területen történő beutazásokról pontos, illetve hivatalos bélyegzésekkel nem minden esetben találkozhatunk, mivel Ukrajnában csak azt regisztrálják turistaként, aki turisztikai cégek által árusított turisztikai terméket vásárol – ez a rendszer hiányosságából fakadó probléma (Berghauer 2010).

A szolgáltatói szférában (tercier szektor) legnagyobb jelentősége a közlekedésnek, áruszállításnak, a telekommunikációs és informatikai tevékenységeknek, valamint az oktatási és egészségügyi szolgáltatásoknak van (KMTT: Kárpátalja magyar szemmel 2021).

Az infrastruktúra fontos szerepet játszik a turizmus produktív fejlesztésében. Kárpátalján az infrastruktúra viszonylag jól kifejlett már, ez alatt a megfizethetőség és hatékonyság értendő, de még messze nem tökéletes. Kárpátalja területén áthalad a pl. nemzetközi Barátság kőolaj-, a Testvériség földgáz-, valamint a Béke magasfeszültségű villamos vezeték (KMTT: Kárpátalja magyar szemmel 2021). Az infrastruktúra egyik fő eleme a közúti és a vasúti összeköttetés. Kárpátalján a négy legnagyobb autópálya keresztezi egymást, a régió vasúti összeköttetéssel rendelkezik gyakorlatilag Dél- és Közép-Európa összes fővárosával, annak ellenére, hogy a dél-északi főútvonalak elkerülik a régió területét. A megyei

használatban lévő vasútvonalak teljes hossza mintegy 600 km, a hálózat közel 43%-a villamosított. A legfontosabb vasúti csomópont: Csap (Berghauer 2012). Öt hágó található a területen, az *Uzsoki-hágó* (889 m), a *Latorcai-hágó* (750 m), a *Vereckei-hágó* (839 m), a *Tornyai-hágó* (931 m), illetve a *Tatár-hágó* (931 m). A felsoroltak közül, a Latorcai- és a Tatár-hágó a legforgalmasabb (Molnár 2018).

Kárpátalja több szempontból is kiváló lehetőségeket nyújt a turizmus gyakorlására. Első sorban, a kedvező földrajzi fekvése egy „kapuként” funkcionál Nyugat-Európába. Ezen felül, egy igazi érdekességképpen szolgál, hogy Európa központja is itt található (Terebesfejérpatak közelében, Rahói járás) (Berghauer 2010). A következő fontos szempont a természeti adottságai, ezek az erőforrások szolgálnak a legnagyobb vonzerővel a turisták köreiben. Illetve, nagy jelentőséget tulajdoníthatunk annak, hogy Kárpátalja egy soknemzetiségű táj, ahol össze fonódtak az apró nemzetiségi szálak, s így együtt alkotnak egy teljes egészet. Ez a mentalitás egyre nagyobb igényt mutat szerte a világban.

3.1. Kárpátalja földrajzi sajátosságai

Kárpátalja - Ukrajna legnyugatibb megyéje, melynek teljes területe 12,8 ezer km², ez Ukrajna teljes területének 2,1%-át foglalja magában. A mai területét 1946-ban alapították (Kárpátaljai Regionális Tanács). A megye 4 európai országgal határos (Magyarországgal, Lengyelországgal, Szlovákiával és Romániával). Összterülete 80%-át hegyek képezik (magas, illetve közép magas hegységek), míg 20%-át síkság. Itt található Ukrajna legmagasabb pontja is, a *Hoverla (Hóvár)*, melynek magassága 2061 m. Kárpátalja morfológiai adottságait tekintve, elmondható, hogy a turizmus bármely formájára alkalmas lehet (Berghauer 2010).

A domborzatnak köszönhetően sűrű vízhálózat jellemzi. A 10 km meg nem haladó folyók teljes száma eléri a 9277-et. Illetve, a 10 km meghaladó folyók teljes száma - 152 db. Kárpátalja legfontosabb folyói közé sorolható a 100 km meghaladóak, olyanok, mint a *Tisza*, *Borzsa*, *Latorca* és *Ung*. A terület további látványosságait képezik a különböző szurdokvölgyek és vízesések. Az egyik legismertebb vízesés Kárpátalján – a *Sípot-vízesés* (14 m). Különös figyelmet érdemelnek a területen található tavak, ezek legtöbbje a sóbányászat során jött létre, pl. az *Aknaszlatinai tavak*. A turisták körében az egyik leghíresebb tónak mondható, a *Szinevéritó*, mely földcsuszamlás lévén alakult ki. A tavat a Szinevéri Nemzeti Park gyöngyszemének is nevezik. Kárpátalján szintén magas számban megtalálhatóak a mesterséges tavak: *Sajáni-tó*, *Dédai-tó*, melyek egyre inkább turisztikai célponttá is válnak (Berghauer 2010). Mivel ezek a tavak első sorban a helyi népességnek biztosítanak üdültetési lehetőséget. Az egyik legnagyobb vonzerőként szolgál az ásványi- és gyógyvizek rendeltetés szerinti felhasználása. Nagy

büszkeség az itt élő emberek számára, hogy 32 különféle típusú gyógyvíz található meg a területén. Amit érdemes megjegyezni, hogy Ukrajna területén 36 típust jegyeztek fel. A gyógyvizeket területileg két részre lehet osztani, a síkvidéken találhatóak (*Beregszász, Mezőkaszony*), illetve a Kárpátok magasabb vonulataiban (*Polena, Saján*) találhatóakra. A turizmus szempontjából az egyik legjelentősebb bevételt az adott jelenség biztosítja (Berghauer 2010). Míg a síkvidéken a gyógyvizek felhasználása külsőleg történik, addig a hegyvidékeken található vizeket belsőleg használják fel.

A régió természeti kincsei felbecsülhetetlenek, ezért az ország komoly figyelmet fordít védelmükre. Kárpátalja területén két Nemzeti Park található (*Ungi és a Szinévéri Nemzeti Park*), egy bioszféra rezervátum (*Kárpáti Bioszféra Rezervátum*). A rezervátum egyik érdekessége, hogy 1992-től felkerült az UNESCO Világörökség listájára is. Az említett védett területeken kívül még több mint száz természeti emlékhellyel is találkozhatunk (Berghauer 2010). A természeti örökség megléte és annak folyamatos gondozása, nagy jövőt biztosít turisztikai szempontból.

3.2. Kárpátalja közigazgatási felosztása

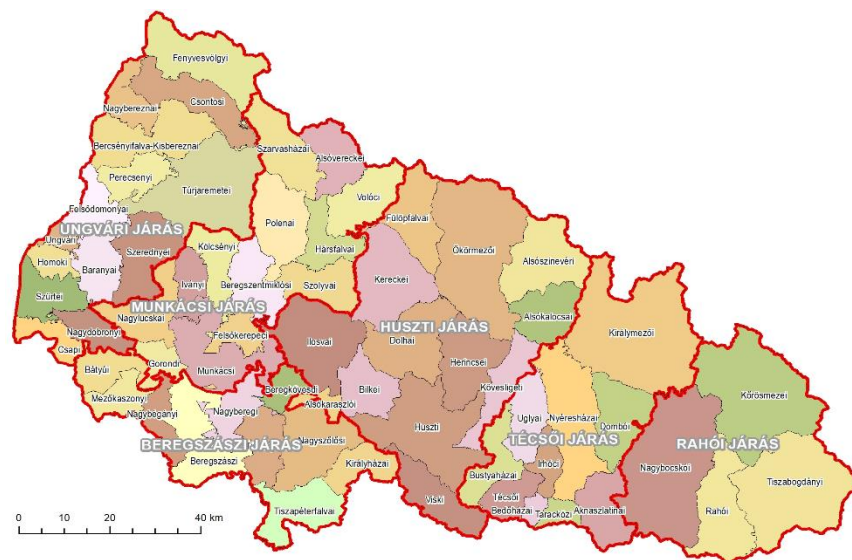
Kárpátaljai mai területe 1919-ig nem funkcionált önálló közigazgatási egységként. Ekkor még az Osztrák-Magyar Monarchia területeként Magyarország Északkelet-Felvidék részét képezte. A „*Kárpátalja*” elnevezést először csak 1889. október 27-én használták. Az adott név egy politikai-társadalmi hetilap fejlécén volt olvasható (Molnár 2018). Sokszínű történelmének köszönhetően a közigazgatási rendszer folyamatosan változott. A történelemből jól ismert vármegyék voltak először, amelyet még Szent István korában kezdtek kiterjeszteni. Kárpátalja területén 6 vármegye létezett, olyanok, mint *Ung* vármegye, *Bereg* vármegye, *Ugocsa* vármegye, *Máramaros* vármegye, *Szabolcs* vármegye és *Szatmár* vármegye. Az 1871 és 1886 közötti időszakban alakították ki a történelmi Magyarország területén a közigazgatási térstruktúrát, mely egészen az I. világháború végéig érvényes volt. Az 1871. évi törvény kimondta, hogy minden községet kategorizálni kell. Ennek alapján 3 jogi kategóriát alakítottak ki: kisközségek, nagyközségek és rendezett tanácsú városok (Molnár 2018).

Kárpátalja az I. világháborút követően Csehszlovákiához, a Magyar Királysághoz, Szovjetunióhoz is tartozott, ez idő alatt területi felosztása sokszor változott.

Ukrajna függetlenségét elnyerve 1991-ben alakította ki közigazgatási felosztását, melyet egészen 2014-ig alkalmazott, nagyobb változtatások nélkül. Kárpátalja területét 13 járás működött, ebből 5 város (Ungvár, Munkács, Beregszász, Csap és Huszt) rendelkezett megyei alárendeltséggel. A 2014-es évben bekövetkezett különböző hadi cselekmények következtében

az új kormány Ukrajna területének decentralizálást kezdte meg. Ukrajna közigazgatási reformjáig, amely 2020-ban volt, Kárpátalja területén 11 város, 19 városi jellegű település és 579 község tartozott. Ehhez viszonyítva, a jelenlegi felosztás 6 járást foglal magában (Ungvári, Munkácsi, Beregszászi, Huszti, Técsői és Rahói) a különböző összevonásoknak a tekintetében. A jelenlegi járások kistérségeket alakítanak ki, melynek száma 62 (2. ábra) (Molnár 2021). Egyes feltételezések szerint, a jelenlegi 6 járás a korabeli vármegyék formája alapján került kialakításra.

- Ungvári járás (13 kistérség);
- Munkácsi járás (13 kistérség);
- Beregszászi járás (10 kistérség);
- Huszti járás (12 kistérség);
- Técsői járás (10 kistérség);
- Rahói járás (4 kistérség).

2. ábra. Kárpátalja járási felosztása és kistérségei a 2020-as közigazgatási reformot követően (Molnár 2021)

3.3. Kárpátalja falusi turizmusa

Kárpátalja turizmusának kialakulásában jelentős szerepet játszott az, hogy Ukrajna 1991-ben függetlenné vált. Pénzügyi válság alakult ki az országban és ezzel egyidőben a kereskedelmi szálláshelyek minősége is elkezdett romlani. A határvidékeken viszont megindult a bevásárlóturizmus, mivel az országhatárokat könnyebben áttudták lépni az emberek. A bevásárlóturizmussal összekötve megindult a rokonlátogatás és a vidék felfedezése is. Ekkor

ismerték fel az emberek a falusi turizmusban rejlő lehetőségeket, mely egy bizonyos fokú anyagi támogatást nyújtott számukra (Tarpai 2013).

A falusi turizmus alatt különböző országokban és régiókban mást értenek, sok esetben eltér a meghatározása. Kárpátalján ez az elnevezés a jövedelemkiegészítő vidéki vendégfogadást foglalja magába. Az itt megforduló turisták magánházakban vannak elszállásolva, a vendéglátó készíti el számukra az ételt, programokat szerveznek és idegenvezetést is vállalnak.

A megyében két eltérő szervezettségi és fejlettségi szinten lévő térséget különböztetünk meg a falusi turizmus sajátosságait és jellegét tekintve:

- a hegyvidéki, elsősorban ukrán lakosú településeken lévő falusi turizmus. A vendégek többsége belföldi turista. A vonzerő részét képezi a falusi életmód, de nem ez a fő attrakció. Ez a típusú vendéglátás a sípályák, szanatóriumok vonzerőjére épül;
- a síkvidéki, magyarlakta településeken kialakult falusi turizmus. Az ide érkező turisták kirándulni jönnek, akik busszal, csillagtúra szerűen látogatnak el a közös múltat idéző történelmi emlékhelyekre (Tarpai 2013).

A helyi falusi turizmus alapját Magyarország közelsége, a magyar történelmi helyek és a területhez köthető emlékek, illetve a természeti és kulturális értékek teremtették meg (Sass 2018). A rendszerváltást követő időszak nagy szerepet játszott abban, hogy Kárpátalján kialakult a falusi turizmus. Ebben az időszakban a falvak nem tudtak fejlődni, a lakosságnak szüksége volt egy jövedelemkiegészítő tevékenységre.

Kárpátalján a falusi turizmus egy alulról építkező, civil egyesüléseken alapuló szerveződés. A helyi emberek felismerték a kereslet igényét, ennek megfelelően alakították ki a kínálatukat. Kezdetben egyéni kirándulók kevesen voltak, inkább szervezett csoportok jöttek. Több problémával is szembesülniük kellett, hiány volt a szálláshelyekből, nem voltak idegenvezetők és helyismerettel rendelkező helyi szervezők. Rövid időn belül a kárpátaljai magyar értelmiség körében lettek olyan személyek, akik szívesen álltak a magyarországi csoportok rendelkezésére. Történelem/földrajz tanárokból biztosították az idegenvezetőket és magyar falvakban voltak a csoportok elszállásolva. Kezdetben nem foglalkoztak a szálláshelyek és szolgáltatások minőségével, mivel nem állt rendelkezésre elegendő szállás. Emellett a helyi kereskedelmi szálláshelyek alacsony szolgáltatási színvonalat nyújtottak, így kedvezőbb volt a turistáknak az olcsóbb falusi vendéglátás. Időközben javult a szálláshelyek minősége, mégis megmaradt a falusi turizmus virágzása, a kedvező áraknak és a vendégszeretetnek köszönhetően.

3.3.1. A minősített falusi vendégházainak elemzése (KMTT által)

Kárpátalján minősített vendégházak várják az ide érkező turistákat. A KMTT az Egán Ede Kárpátaljai Gazdaságfejlesztési Központ megbízásából létrehozta a kárpátaljai vendégházak minősítési rendszerét. 2018 októberében elindult a vendégházak minősítése. A kárpátaljai turizmusnak alapkövetelménye a minőségi szolgáltatások és szállások megléte. A KMTT feladatának tekinti a szállásadók számára szervezett vendéglátói tanfolyamokat és a szálláshelyek minősítését (<https://eganede.com/?q=node/75>, 2023).

A magyarországi védjegyrendszerhez hasonlóan a kárpátaljai falusi turizmus szálláshelyei is napraforgós minősítésen estek át. A védjegyet (3.ábra) a falusi vendégházak 3 évre kapják meg, ekkor felkerülnek a turisztikai tanács honlapjára. A védjegy lejáratát követően újra igényt kell benyújtani, ezután kerül minősítésre a vendégház. Amíg nem kap a vendégház újból minősítést, addig a KMTT minden elektronikus felületről eltávolítja az adatait. A szálláshely tulajdonosának kötelező vállalnia, hogy tevékenységéről évente beszámolót ad be a KMTT részére. A falusi magánszállások két típusát különböztetik meg:

- vendégház/vendégszobák
- nyaralók/hétfégi házak

(<https://www.kmtt.org/index.php?op=item&c=KMTT&id=87>, 2023).

A falusi turizmus szálláshelyeinek komfortfokozatai:

- **Egy napraforgós** – Komfort nélküli szálláshely;
- **Két napraforgós** – Félkomfortos szálláshely;
- **Három napraforgós** – Komfortos szálláshely;
- **Négy napraforgós** – Összkomfortos szálláshely.

3. ábra. „Kárpátaljai falusi vendégház” védjegy

<https://eganede.com/sites/default/files/styles/large/public/images/vendeghaz-minosites.jpg?itok=FVxEqD->, 2023

A vendégszoba a vendéglátó házában vagy az ahhoz tartozó épületben üdülés céljára hasznosított lakószoba, amely az étkező-főzőhely, illetve az egészségügyi helyiségek használatával biztosított. Az üdülőházak pedig különálló épületben lévő szobával vagy haló-nappali szobával, fürdőszobával, WC-vel és konyhával, önellátásra alkalmas, kizárólag a vendég által használt lakóegységek.

Négy napraforgós összkomfortos külön bejáratú szoba esetén tartozik hozzá egy, csak a vendégek által használt fürdő és WC, ízlésesen berendezett étkező és társalgó, konyhahasználat és pihenőkert, valamint a vendégház udvarán biztosított parkolási lehetőség. A három napraforgós komfortos vendégházaknál szinte megegyeznek a feltételek, de itt a fürdőszobát és a WC-t más vendégek is használhatják (max. 4 fő erejéig). A két napraforgós félkomfortos vendégszobánál az alapkövetelményeken túl a fürdőt és a WC-t a vendéglátókkal közösen használhatják.

Minősítésen első körben 82 vendégház vett részt, melyek közül 69 vendégháznak ítelték meg a védjegyet. Beregvidéken 13 településről összesen 40 vendégház szerzett minősítést (Beregszász – 3, Jánosi – 1, Gát – 1, Déda – 7, Nagyberég – 3, Nagymuzsaly – 5, Bene – 7, Kovászó – 2, Borzsova – 5, Mezővári – 1, Gecse – 1, Oroszi – 2, Csetfalva – 2). A Felső Tisza-vidéken Viskről 27 vendégház, Ugocsából összesen 2 vendégház szerzett minősítést (Salánk – 1, Tiszakeresztúr – 1).

3.3.2. Szakosodás a falusi turizmuson belül

A turisták igényeinek megfelelően egyre több olyan szálláshely működik a falusi turizmus keretein belül, amelyek a szállásadáson kívül egyéb szolgáltatásokat is kínálnak. Ezek közül kiemelkednek az úgynevezett szakosodott (specializálódott) porták, melyek a Falusi és Agroturizmus Országos Szövetsége (FATOSZ) által elismert szolgáltatásokat nyújtanak. Tizenegy, a FATOSZ által elismert szakosodást különböztettünk meg:

Zöld porta: olyan vidéki szálláshely, mely helyi erőforrások használatát részesíti előnyben a látogatók kiszolgálásakor. Kerüli a nagyipari termékeket, inkább a helyi piacra és foglalkoztatásra épít.

Hagyományok portája: főbb tulajdonsága, hogy az adott tájegységre jellemző tradicionális képet mutat az épület és annak a berendezése. A hagyományok megfigyelhetőek az ételkínálaton is, mivel számos tájjellegű, helyi alapanyagokból készült étel kerül a vendég asztalára, a portán paraszti kultúra emlékeiből gyűjtemény található, illetve lehetőség nyílik a kézműves mesterségek és az agrár munkakultúra megismerésére is.

Egészségporta: az egészségmegőrzés szerepel a ház kínálatában, gyógyteákkal, kímélő és egészséges ételekkel, illetve sporteszközök (kerékpár) kölcsönzésével. Szerepelnek a kínálatukban még relaxációs eszközök (masszór, szauna), szabadtéri sporteszközök és játékok.

Gyermekbarát porta: igény szerint a házigazdák biztosítanak szakszerű gyermekfelügyeletet, kifejezetten a kisgyermekek számára kidolgozott menüt az étkezéseknél. Ezek mellett gyermekágy, etetőszék és bőséges gyermekjáték választék áll rendelkezésre házon belül és kívül egyaránt.

Kerekes székes porta: részlegesen akadálymentesített az épület, legalább egy szoba és fürdőszoba rendelkezésükre áll a mozgásukban korlátozottaknak. A házigazdák biztosítanak speciális turisztikai ajánlatokat és szabadidős lehetőségeket.

Lovas porta: saját karámot és lovaspályát tartanak fenn, valamint istállót is, melyben a vendégek lovait is eltudják helyezni. Szükség esetén lovasfelszerelés kölcsönzése is biztosított. Szakképzett túravezetővel lovas túrákat tehetnek az ide látogatók és bőséges információt kapnak a környék látnivalóiról.

Pálinkás porta: a szálláshely rendelkezik pálinka bemutató helyiséggel, ahol autentikus környezetben ismerkedhetnek meg a pálinkakínálattal, mely legalább három féle pálinkát tartalmaz. Betekintést nyerhetnek a pálinkakészítés menetébe, megnézhetik a pálinkalepárló berendezést, illetve egyéb eszközöket, melyek a pálinkához kapcsolódnak.

Boros porta: elengedhetetlen tartozéka a borospince, ahol lehetőségük van a turistáknak borkóstolásra, minimum három féle helyi borból. A borkóstolás mellett megismerkedhetnek az ide látogatók a borkészítés különböző fázisaival, az ehhez szükséges eszközökkel együtt, ha ősszel érkeznek, akkor a szüreten is részt vehetnek. A házigazdák ezek mellett információval látják el a turistákat az adott borvidék látnivalóiról.

Falusi életmód ifjúsági porta: fő céljuk a tradicionális falusi életmód bemutatása, életszerű környezetben és gyakorlati oldalról. A falusi jellegnek megfelelően többféle háziállat várja a vendégeket. A házak körül gyümölcs- és veteményeskert található, a turisták megismerkedhetnek és kipróbálhatják a mezőgazdasági tevékenységeket.

Aktív falusi porta: sporteszközök állnak a turisták rendelkezésükre (kerékpárkölcsönzés, horgászfelszerelés). A kirándulások, túrákhoz információs anyag, szakkönyvek állnak rendelkezésükre, a házigazdák szívesen készítének piknik kosarat, hideg élelmet az útra. Ha nagyméretű sporteszközt visznek magukkal, a tárolási és javítási feltételek biztosítottak.

Falusi vendégasztal porta: fő attrakciója a gasztronómiai kínálat. A szálláshelyeken készült ételekhez magas arányban saját és helyi termelőktől származó alapanyagot használnak

fel. Az adott terület hagyományos receptjei alapján készítik az ételeket, melyekhez tájjellegű italokat (pálinka, bor, háziszörp) kínálnak. A vendégek megismerhetik az adott tájra jellemző terítéket és berendezési tárgyakat, valamint a régi konyhai eljárásokat és eszközöket (http://www.falusiturizmus.org/hu_hu/doc/16/besorlas.html, 2023).

4. A KUTATÁS EREDMÉNYEINEK BEMUTATÁSA

4.1. A kutatás módszertanának ismertetése

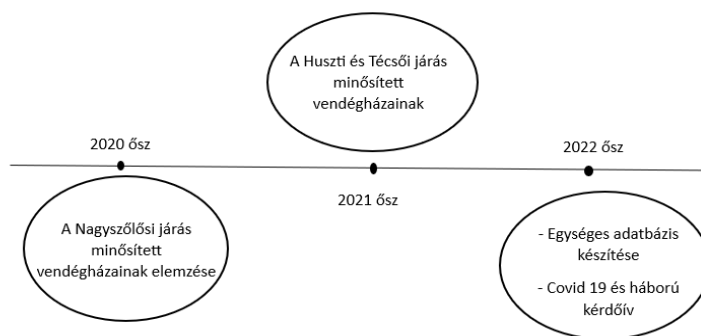
Szaktervezésben a Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács (KMTT) által minősített vendégházakat elemeztem és hasonlítottam össze különböző járásokban (Nagyszőlősi, Beregszászi, Huszti és Técsői).

A KMTT által végzett minősítést, megbízott szakemberek végezték egy előre kidolgozott kérdőív alapján, ahol minden meghatározott kérdésre pontokat lehetett összegyűjteni. Ennek segítségével a minősítés végén, egy összesített képet kaptunk a vendégházról. A pontok alapján került meghatározásra, hogy egy adott vendégház hány darab napraforgóval rendelkezik.

A minősítés során különböző szempontokat vettek figyelembe a szakemberek, nagy hangsúlyt fordítottak a következő szempontokra:

- épület típusa, állapota;
- berendezések és felszereltség;
- szolgáltatások;
- a személy szakképzettsége (nyelvi ismeretek, végzettség);

A Nagyszőlősi járásban a 2018/19-es évben 70 darab vendégházat minősítettek, a Beregszászi járásban 217 darabot, a Huszti járásban 38 darabot, míg a Técsői járásban mindössze 4 darabot. A KMTT kérésünkre engedélyezte az űrlapok anonim feldolgozását és elemzését, amelyeket egy speciális programokban rögzítettünk, a kívánt eredmény eléréseért. A minősítés során nem megfelelt vendégházak, nem kerültek be az elemzési folyamatba. Elsősorban, az SPSS Data Editor nevű programot részesítettük előnyben, ahová az összes fontosabb adatot és pontértéket bevittük, a Microsoft Excel-ben pedig az összesítéseket készítettük el. Így a rögzített adatok a további felhasználás szempontjából könnyen elérhetővé váltak. Az elnyert adatokból diagramokat és táblázatokat készítettünk az eredmény megfelelő szemléltetésére, illetve, hogy összehasonlítsuk az egymással határos járásokat.

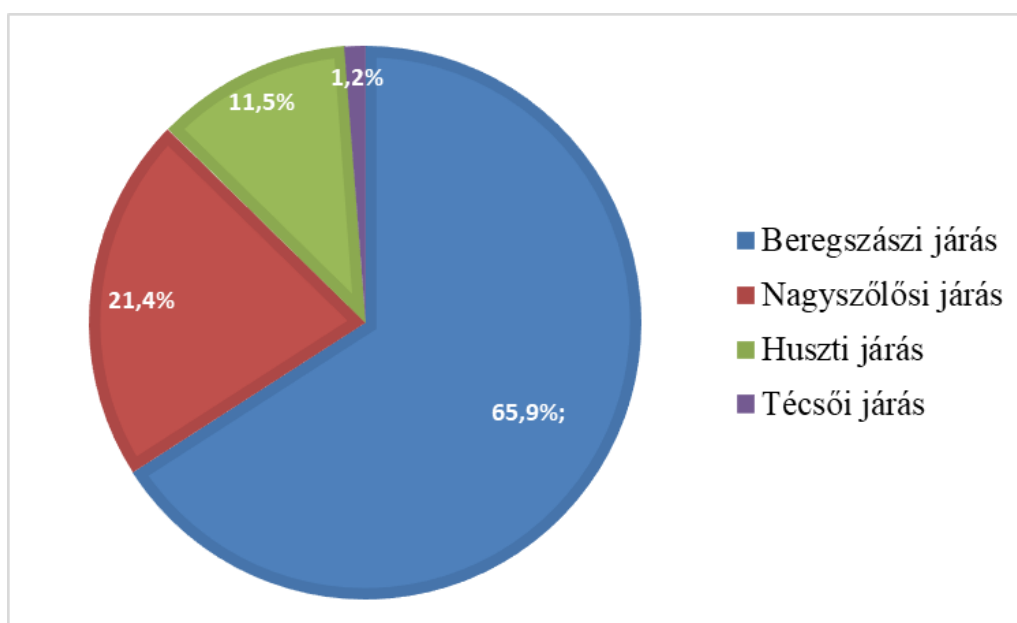
4.ábra. A választott téma kidolgozási folyamata

A szakdolgozat kitekintést nyújt az Ukrajnában történő helyzetre egyaránt (a Covid-19 világjárvány, illetve az orosz-ukrán háborús konfliktusra). Egy kérdőívet állítottunk össze, mely a vendégházak működésére vonatkozik a jelenlegi helyzetben. A tulajdonosok megkérdezése telefonhívás segítségével történt. A 329 db minősített vendégház 25%-át kerestük fel, számszerűen tekintve: 82 db. A kiválasztás az összesített eredmények alapján történt, a településen található vendégházak számának viszonylatában (10%). A telefonos beszélgetések eredményeit Microsoft Excel-ben rögzítettünk, amely az eredmények kívánt összegzésében segített.

4.2. Kárpátalja minősített falusi vendégházainak összesített turisztikai elemzése

4.2.1. Általános adatok

Kárpátalján a 2018-2019-es év folyamán összesen 46 településen 329 falusi szálláshely lett minősítve a Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács (KMTT) által. Az összesített adatbázisban szereplő minősített vendégházak területi eloszlásában 217 (65,9%) a Beregszászi járásban, a Nagyszőlősi járásban 70 (21,4%), a Huszti járásban 38 (11,5%), míg a Técsői járásban 4 (1,2%) vendégház található (5.ábra).

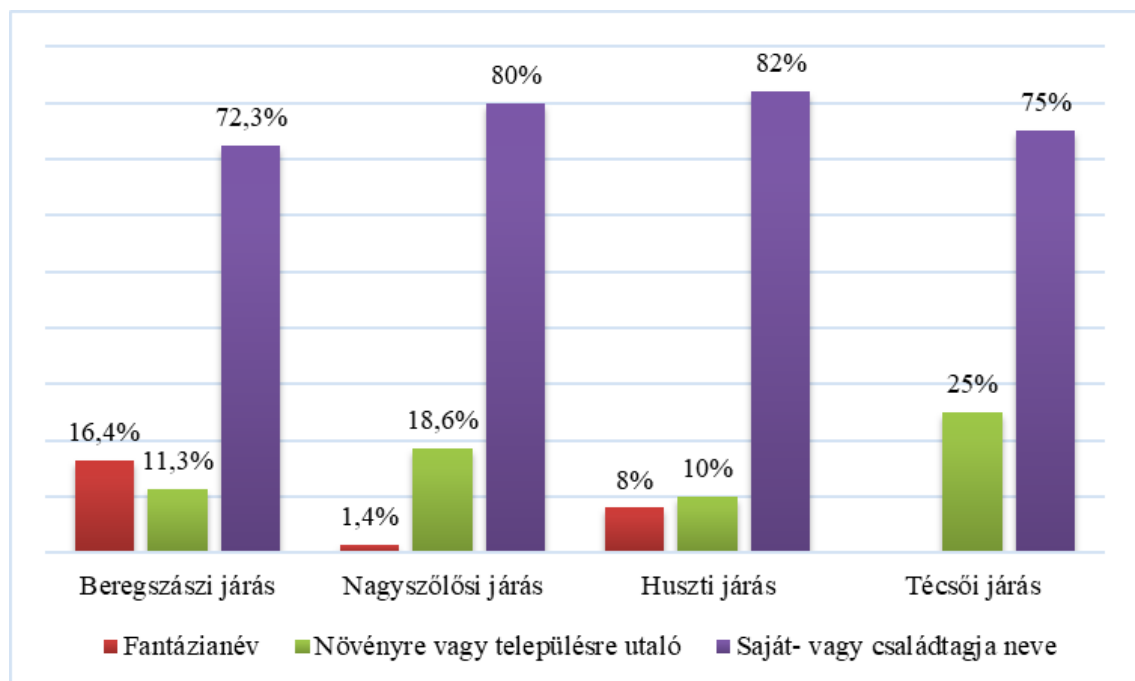
5. ábra. Minősített falusi szálláshelyek járások szerinti megoszlása

Kárpátalján települések szerinti eloszlásában a legtöbb napraforgós szálláshellyel Visk (38) rendelkezik, majd Beregdéda (38), Nagymuzsaly (24), Csetfalva (18), Nagybégány (17), Nevetlenfalu (16) és Tiszaújlak (10).

A személyi jogok megsértésének elkerülése érdekében a szálláshelyek tulajdonosainak csak a nemek közötti megoszlását közöljük, amely alapján 207 nő (63%) és 122 férfi (37%). A korábbi járási felosztást tekintve, a Beregszászi járásban 129 nő és 88 férfi, a Nagyszőlősi járásban 45 nő és 25 férfi, Huszti járásban 32 nő és 6 férfi, míg a Técsői járásban 1 nő és 3 férfi vendégfogadó személy van.

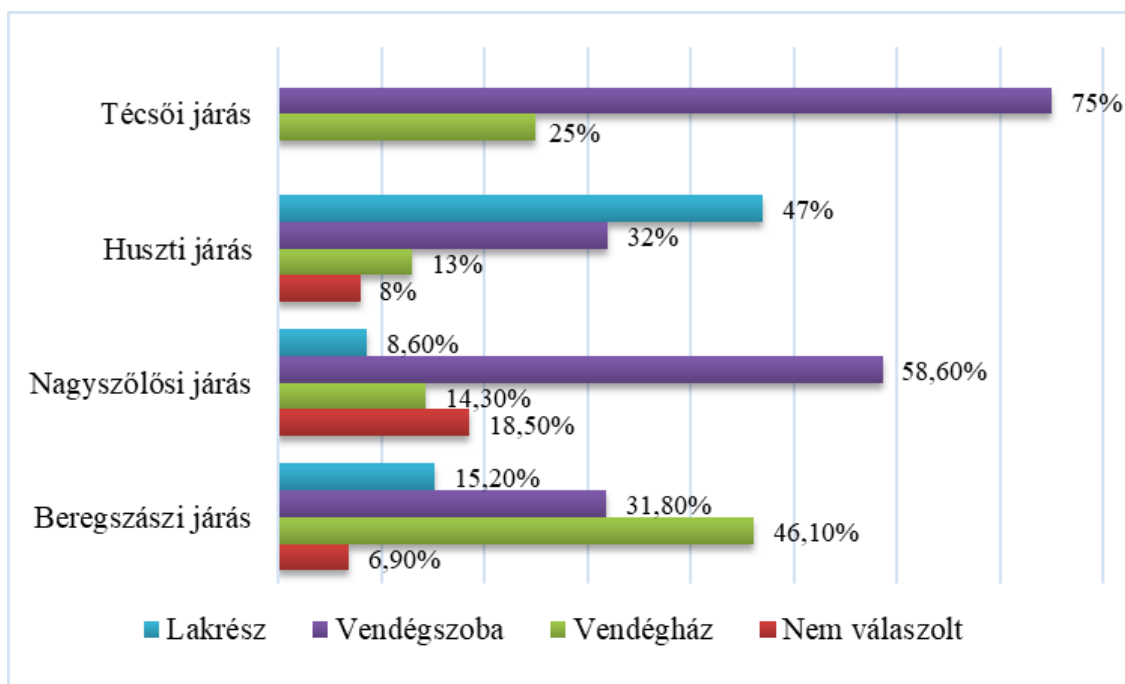
Az összesített adatok alapján a vendégházak 83%-a (273 db.) megegyező címen találhatóak a tulajdonossal, míg 17%-a (56 db.) eltérő címen van. A Beregszászi járásban 23% (50 db.) eltérő, míg 77% (167 db.) megegyező címen található a tulajdonossal. Az összegyűjtött adatok alapján a Nagyszőlősi járásban lévő vendégházak 91,5%-a (64 db.) megegyező címen

található a tulajdonossal, mindössze 8,5% (6 db.) van eltérő címen. A Huszti- (38 db.) és Técsői járásban (4 db.) található vendégházak 100%-ban megegyező címen vannak a tulajdonossal. A minősítés során kiderült, hogy a négy járásban lévő tulajdonosok nagy többsége saját- vagy családtagjai nevét választotta a szálláshely, vendégház nevének. Ahogy már említettük, a nemek közötti megoszlásnál, hogy a vendégfogadók 63%-a nő, ezért női neveik (Mária, Katalin, Éva) vannak a vendégházak többségének. A szállásadók előszeretettel választottak a településre (Bégány, Borzsa part) utaló vagy növény nevet, amelyek általában a kedvenc virágokat (liliom, muskátli), gyümölcsöket (alma, cseresznye) takarják. A vendégfogadók mindössze csak 11,5%-a választott fantázia nevet (ZARA, Green energy house) a vendégházának.

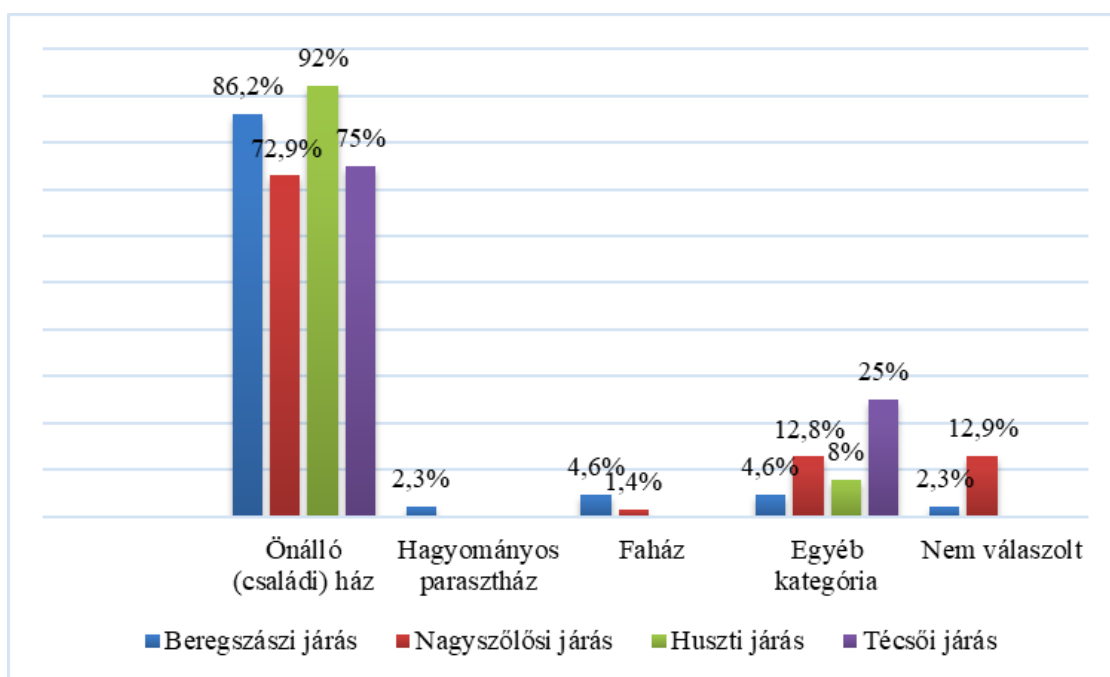
6. ábra. A szálláshelyek megnevezése

Az összesített adatok alapján a vendégházak típusát tekintve Kárpátalján a minősített szálláshelyek (329) 38,5%-a vendégház, 38,4%-a vendégszoba, 19,5%-a pedig lakrész. A válaszadók 3,6%-a nem közölt adatot. A kapott eredmények alapján megállapíthatjuk, hogy járásonként más arányban találhatóak a vendégházak típusukat tekintve. A Beregszászi járásban (217) vendégházak (46,1%) és vendégszobák (31,8%) vannak magas számban, a Nagyszőlősi (58,6%) és Huszti (32%) járásokban inkább vendégszobák várják a turistákat. Lakrészeket a Huszti járásban adnak ki magas számban (47%).

7. ábra. Vendégházak típusainak megoszlása járások szerint

A szálláshelyek jellegét tekintve összesített adatok alapján a tulajdonosok 84,5%-a önálló (családi) házként jelölte meg szálláshelyét. A minősített vendégházak között alacsony számban fordultak elő hagyományos parasztházak (1,8%) és faházak (3,9%). A megkérdezettek 4,8% egyéb kategóriában sorolta a szálláshelyét, amely megába foglalta a campinget, kávézó fölötti szálláshelyet, apartmant és kastélyszállót. A maradék 5% nem válaszolt erre a kérdésre.

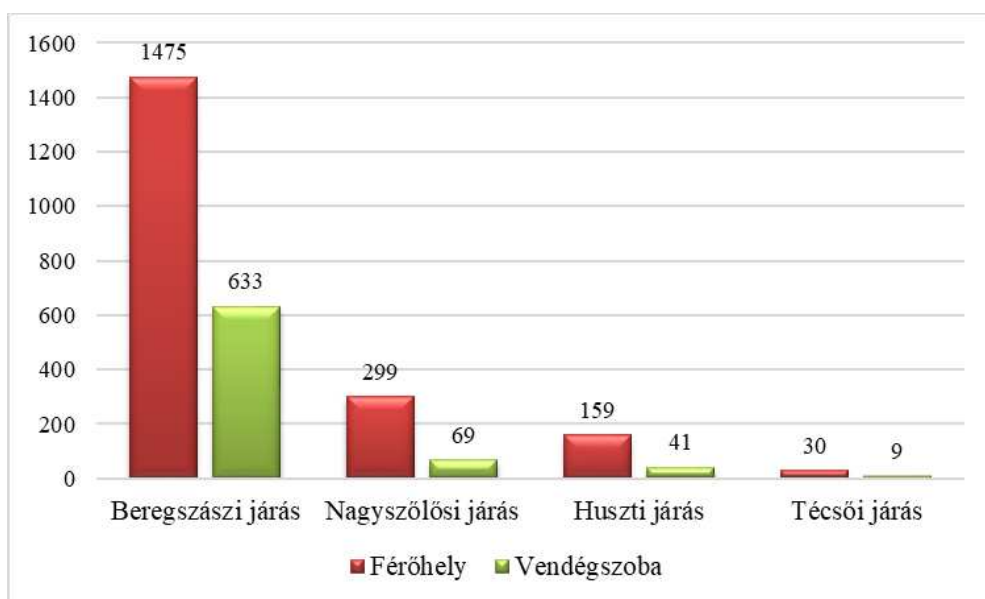

8. ábra. A vendégházak jellege

A tulajdonosok a Beregszászi járásban meglévő vendégházak (217 db.) 86,2%-át önálló (családi) házként jelölték meg (8. ábra). A Nagyszőlősi (72,9%) és Técsői (75%) járásban is megegyező tendenciát mutattak az adatok: a megkérdezettek közel háromnegyede vendégházát önálló (családi) házként jelölte meg. A Huszti járásban is kimagasló arányban (92%) találhatóak meg a kiadó szálláshelyek családi házakban. A magas százalékszámok azt mutatják számunkra, hogy a falusi szálláshelyet kínálók saját házukat alakították át és ezt kínálják a vendégek számára.

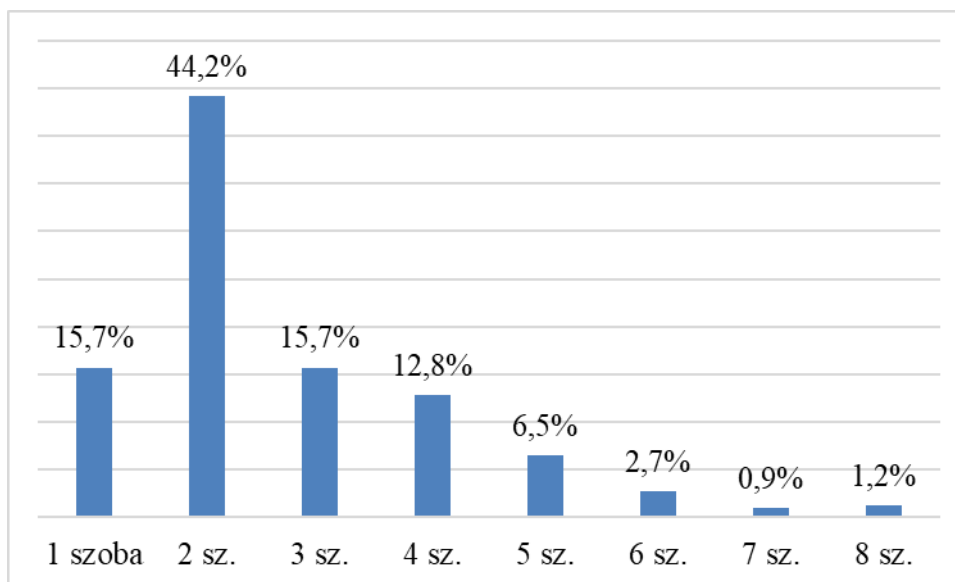
Az űrlap következőkben a minősítésre tért ki, a vendégházak előző minősítésére és a kapott napraforgó számára voltunk kíváncsiak. A minősítésben részt vett 329 vendégházból 318 nem rendelkezett még előző minősítéssel. A Huszti járásban található Viskén lévő vendégházak 38 db. közül 11 db. már rendelkezett korábbi minősítéssel, melyet 2005-ben szereztek meg, napraforgó kategóriát tekintve 3 vendégház rendelkezett négy napraforgós összkomfortos besorolással, illetve 4 vendégház három napraforgós minősítéssel, valamit 4 vendéglátó nem adott erről információt.

A férőhelyek és kapacitás számával is foglalkoztunk. Az összesített adatok alapján a 329 minősített vendégházban 752 vendégszoba áll a vendégek rendelkezésére, ahol 1963 vendég elhelyezésre van lehetőség. Járási eloszlást tekintve a Beregszászi kiemelkedő, 633 kiadó vendégszobája 1475 férőhellyel áll az ide érkezők rendelkezésére. Ez a magas szám annak köszönhető, hogy a járásokat tekintve itt található a legtöbb minősítésben részt vett vendégház. Őket követi a Nagyszőlősi és Huszti járás, ahol a vendégházak számával arányos a befogadóképesség. A Técső járás viszont arányaiban kevés vendégházzal rendelkezik, melyeknek magas a befogadóképessége.

9. ábra. Férőhelyek és vendégszobák száma

A kutatásból kiderült számunkra az, hogy Kárpátalján a 2 szobás vendégházak vannak túlnyomó többségben – 44,2%. Ezt követik az 1 és 3 kiadó szobával 15,7%-kal, illetve a négy (12,8%) vendégszobával rendelkező vendégházak. A négyénél nagyobb férőhellyel rendelkező szobák aránya összesen 11,3% (10. ábra). A férőhelyek számát tekintve legelterjedtebb a 4 főt befogadók, az összesített adatok alapján 115 vendégházban van erre kapacitás.

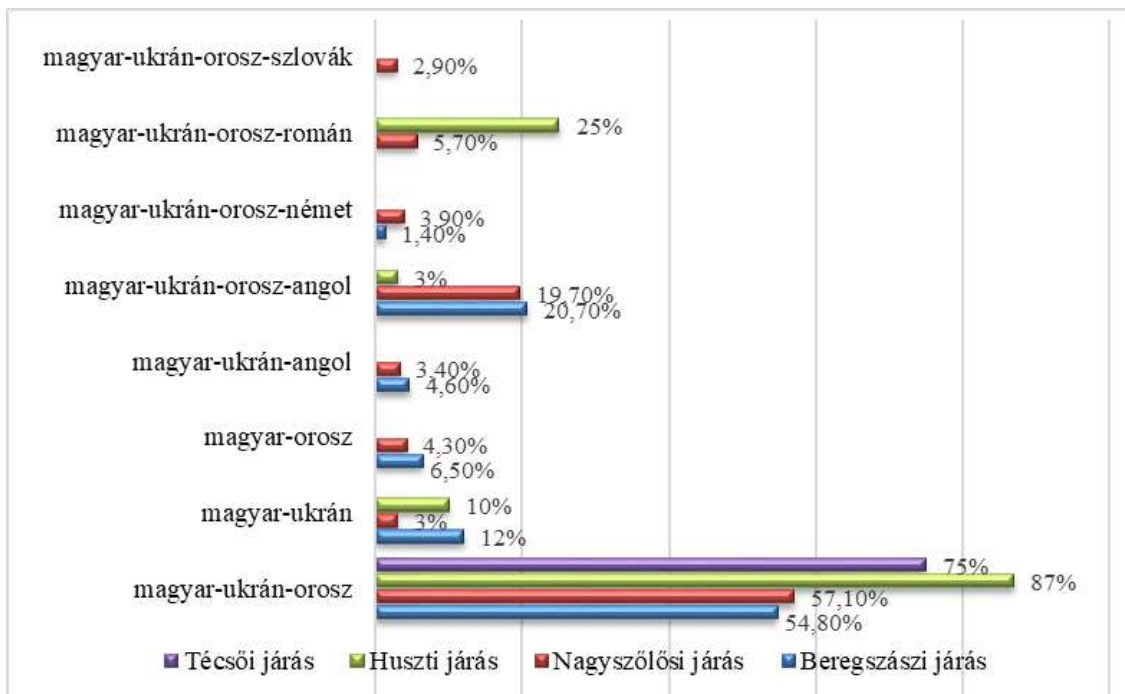
10. ábra. A vendégházak összes szobaszáma

A Beregszászi járásban legnagyobb arányban (36,9%) két kiadó szobával rendelkeznek a falusi vendégházak. Ez az arány a Nagyszőlősi járásban magasabb – 52,9%-a a kiadó vendégházaknak kétszobás. Legmagasabb arányban (75%) a Huszti járásban található kétszobás vendégház. Az összesített adatok alapján megállapíthatjuk a falusi vendégfogadásban résztvevők, járástól függetlenül, két szobát tudnak biztosítani a hozzájuk érkező vendégek számára. Ez nagyban összefügg azzal a ténnyel, hogy szálláshelyek jellegét tekintve önálló (családi) házak.

A marketing szempontjából nagyon fontos szerepet játszik a saját internetes honlap működtetése, hogy könnyebben el tudja érni a házigazda a jövőbeli vendégeit. A minősítésben résztvevő szálláshelyek nagyon alacsony száma rendelkezik már honlappal – mindössze csak 19 vendégház hirdeti magát saját honlapon. A Beregszászi járásban található vendégházak mindössze 5,5%-a reklámozzák az interneten a szálláshelyüket és rendelkeznek saját weboldallal. A Nagyszőlősi járásban 1,4% rendelkezik saját honlappal, viszont a Técsői járásban a minősítésen résztvevő vendégházak egyike sem rendelkezik saját weboldallal. A járásoktól függetlenül, minősítésen résztvevő vendégházak esetében megfigyelhetjük, hogy a tulajdonosok nem fektetnek elég figyelmet az internetes elérhetőségükre.

A vendégházak üzemeltetési időszakát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a vendéglátók 64,4%-a egész évben fogad vendégeket. A további 8,7% május-szeptember, 9,8% április-november, március-november 2,1% időszakban fogad látogatókat. Szezonálisan a vizsgált vendégházak 1,8%-a tart nyitva, csak nyári időszakban 0,9%, 6% pedig nem válaszolt a kérdésre.

A falusi szálláshelyek minősítése során azt is megtudtuk, hogy a tulajdonosok nagy többsége tagja valamely szakmai szervezetnek. A legtöbb főt számláló tagsággal a KMTT rendelkezik – a Beregszászi (85,2%) és a Nagyszőlősi (70%) járásokban található vendéglátók nagy százaléka tagja, míg a Huszti (13%) és Técsői (25%) járásokban alacsonyabb számban figyelhető meg a tagság. A KMTT-n felül egyes települések rendelkeznek saját, lokális falusi turizmust irányító szakmai szervezettel. A helyi vendégfogadók ezeknek a szervezetnek is a tagjaik, mint például a Huszti járásban található Visken a vendéglátók 76%-a a Viski Zöld Falusi Turizmus szervezetnek a tagjai. A Beregszászi járásban megemlítésre került a Mezőgécsei Falufejlesztők és Hagyományőrzők Egyesülete, a Mezőkaszonyi Falusi Vendégfogadók és Hagyományőrzők Egyesülete és a Beregdédai Zöld Falusi Turizmus és Búbos Kemence Civil Szervezet. Ezek a szervezetek alacsonyabb számú taggal rendelkeznek, viszont elősegítik a helyi összefogást és közös érdekek fejlesztését.

11. ábra. A vendéglátók nyelvismerete

A vendégfogadók nyelvismereteire (11. ábra) is kitértek a minősítés alkalmával a szakemberek, a kapott eredmények alapján 58,5% a tulajdonosoknak beszél magyar, ukrán és

oroszl nyelven, 10,1% magyar és ukrán nyelvismeretekkel rendelkezik. A vendégfogadók 19,6% az említett három nyelven felül beszél még angolul is. Járásokként eltéréseket figyelhetünk meg a nyelvismeretek terén. A minősítésben részt vevő vendégházak tulajdonosai magyar, ukrán és orosz nyelveken beszélnek függetlenül attól, hogy mely járásban élnek. A földrajzi fekvésüket tekintve megállapíthatjuk, hogy befolyásolja a nyelvismereteket. A Huszti járásban megfigyelhető a román nyelv ismerete is. Ezek mellett viszont jelen van az angol és német nyelvek ismerete is, melyek segítik a nemzetközi turistákkal való kommunikációt.

A nyelvismeret után a szakmai felkészültségére és képzésére is választ kaptunk. Az összesített adatok alapján a vendéglátók 54,3% nem rendelkezik szakmai képzéssel, alacsony százalékban (19,4%) falusi vendégfogadó tanfolyamot végeztek, illetve OKJ-s falusi vendéglátó (11,6%) képzésen vettek részt. A KMTT által szervezett tanfolyamon a tulajdonosok 3,6%-a vett részt, 11,1% pedig különböző turisztikai képzéseken szerzett tudást. A Beregszászi járásban döntő többségben (53,5%) nem rendelkeznek szakmai képzettséggel, alacsony arányban (26,4%) falusi vendégfogadói tanfolyamot végeztek el a tulajdonosok, OKJ-s falusi vendéglátó 8,2%-a, 5,5% pedig vendégfogadói képesítést kapott. Felsőfokú turisztikai végzettséggel mindössze 4,6%-a, 1,8% pedig cukrász vagy szakács szakmával rendelkezik. A Nagyszőlősi járásban a szakmai képesítést tekintve 42,9% nem rendelkezik turisztikai végzettséggel, OKJ-s képzésen 2,9%-a, falusi vendéglátói tanfolyamon pedig 10%-a vett részt. A tulajdonosok 35,7%-a nem adott erre a kérdésre választ. A tanfolyamokat tekintve a Huszti járásban magas számban vannak jelen olyan tulajdonosok, akik rendelkeznek valamilyen turisztikai képzettséggel. Falusi vendéglátó tanfolyamon 45%-a, 16% OKJ-s tanfolyamon és KMTT által szervezett tanfolyamon vett részt. A Técsői járásban minősítésen részt vevő személyek közül senki nem rendelkezett turisztikai szakképzettséggel.

4.2.2. A falusi szálláshelyek pontozásos értékelése

A minősítésben résztvevő vendégházakat pontozásos rendszer alapján értékelték a szakemberek. Figyelembe vették az épület, a szobák és helyiségek berendezését, a szolgáltatásokat és a személyes feltételeket is. Összesen 17 szempontot vizsgáltak, melyeken 100 pontot gyűjthettek össze a vendégházak. Az egyes szempontokat 0-5, 1-5, 0-10 és 0-15 pontig tudták értékelni a szakemberek.

Az épületek állapotát (kifogástalan állapotú, karbantartott szálláshely; népi építészet, falusi hagyományokat tükröző megjelenés, külső és belső kialakítás) és biztonságosságát (biztonságos, kiépített és megvilágított úttal, jól megközelíthetőség) vizsgálták.

Épület állapota		Épület biztonságossága	
Pontérték	Szálláshelyek (%)	Pontérték	Szálláshelyek (%)
0-3	3,6%	0-3	17,8%
4-7	40,6%	4-5	82,2%
8-10	55,8%	-	

2. táblázat. A szálláshelyek értékelése

Az épület állapotára adott pontok (0-10 pont) alapján három csoportba soroltuk a falusi szálláshelyeket (2. táblázat). A kapott eredmények alapján elmondhatjuk, hogy a Kárpátalján vizsgált épületek több mint fele a legmagasabb pontérték kategóriában mozog. A szálláshelyek többsége megfelel az előírt kritériumoknak, mint külső és belső kialakítás terén.

Az épületek biztonságosságával kapcsolatban, amelyet 0-5 pontig értékelhettek, két kategóriát alakítottunk ki (2. táblázat). Az összesítés alapján a szálláshelyek többsége (82,2%) a legmagasabb érték kategóriát érte el. Ez azt jelenti, hogy a szálláshelyek biztonságos környéken helyezkednek el, a turisták számára jól megközelíthető úton.

A helyiségek és berendezéseik kategórián belül a szobákkal (0-15 pont) szemben támasztott követelmények (állapot, minőség, stílus) alapján szintén hármas kategóriát állítottunk fel (3. táblázat). A szálláshelyek többsége (66,6%) tágas, jól kialakított és berendezett szobákkal rendelkezik.

Szobák		Konyha		Vizes blokk, fürdőszoba	
Pontérték	Szálláshelyek (%)	Pontérték	Szálláshelyek (%)	Pontérték	Szálláshelyek (%)
0-4	3,3%	0-3	39,8%	0-3	6,6%
5-9	30,1%	4-5	60,2%	4-7	38,5%
10-15	66,6%	-		8-10	54,9%

3. táblázat. A helyiségek és berendezésük értékelése

A konyha berendezésének, felszereltségének (0-15 pont) is előírt kritériumoknak kellett megfelelnie, melyek alapján a vendégházak 60,2%-a szintén magasabb kategóriába kerültek (3. táblázat). A szálláshelyek étkezőjére és annak berendezésére is oda figyeltek a minősítés során, mely szerint a szálláshelyek 63,5%-ban rendelkeznek külön étkezőhellyel, amik sok esetben társalgóval vannak egybekötve. A vendégházak 36,5%-ban nincs ilyen helyiség kialakítva a vendégek számára.

A vizesblokk, fürdőszoba (0-15 pont) megléte is külön kritériumként szerepelt a konyha és étkező mellett. A fürdőszoba vizsgálatokor is három kategóriát különítettünk el (3. táblázat). A vendégházak többsége a közepes (38,5%) és a magas (54,9%) pontszám-kategóriában kapott helyett, mely értelmében megfelelően kialakított WC-vel, mosdóval, zuhanyzóval ellátott fürdőszobával rendelkeztek.

Pontozásra kerültek a szolgáltatások megléte és sokszínűsége. Több szempontot vizsgáltak a szolgáltatások kategóriájának minősítésekor is. Az étkezési lehetőségek biztosításánál a vendégházak 72,7%-a egész vagy félpanziós ellátást nyújt a vendégeik számára, 27,3%-a viszont csak önellátást tud biztosítani. A Beregszászi járásban 68,2% biztosít ellátást és 31,8% pedig önellátást. A Nagyszőlősi járásban is hasonló arányokat figyelhetünk meg – 77,9% és 12,9%, viszont a vendéglátók 9,2% nem nyújt étkezési lehetőséget. A Huszti járásban összegyűjtött adatok alapján étkezési lehetőséget minden tulajdonos biztosít, teljes ellátást 87% és félpanziózt pedig mindössze 13%. A Técsői járásban található vendégházak 50%-a teljes ellátást, míg 50%-a egyáltalán nem biztosít étkezési lehetőséget.

Alapkövetelményként szolgált a minősítés során a parkolási lehetőség is. Összesített adatok alapján a négy járásban minősítésen részt vevő vendégházak 89%-a tud az autók számára őrzött udvarban vagy fedett helyiségben parkolást biztosítani, alacsony arányban (11%) nincs lehetőségük erre, vagy nem megfelelő, amit a parkolás céljára biztosítottak.

A pihenőkert fontos feltétele a kültéri szabadidős tevékenységek végzésének. A szálláshelyek mindössze csak 36,8%-a fektet hangsúlyt a szabadban végezhető programokra a vendégháza területén. Az esetek magas százalékában (63,2%) a vendégek számára nem áll rendelkezésre megfelelő kereti bútorral berendezett, sütő-főző hellyel ellátott helyiség. Ez az adat azt mutatja számunkra, hogy a vendégfogadók még mindig csak szálláshelyként tekintenek a vendégházukra, nem pedig falusi portaként, ahol különböző kikapcsolódási lehetőséget nyújtanak a hozzájuk érkező turisták számára.

Pontot ért a minősítés során a saját, helyi, térségi programok ajánlása, illetve szervezése. A vendégházak tulajdonosainak 79%-a nem foglalkozik fakultatív programok szervezésével, mindössze a vendéglátók 21%-a szervez saját programokat és készít programajánló brosúrákat. A járások tekintetében mindenhol egyforma arányban oszlanak meg a programszervezésre való hajlandóságok, az előzőekben már említett, csak szállásadással való foglalkozás miatt.

A falusi szálláshely pontozásos értékelése során a szálláshelyek 100 pontot gyűjtöttek össze, ahogy ezt már az előzőekben említettük. A felállított pontértékek alapján elmondhatjuk, hogy a szálláshelyek 82,8%-a az átlagos, 9,5% átlag alatti, 7,7% pedig átlag fölötti pontérték kategóriába sorolható. Ezek az eredmények a napraforgós értékelésnél is érzékelhetőek.

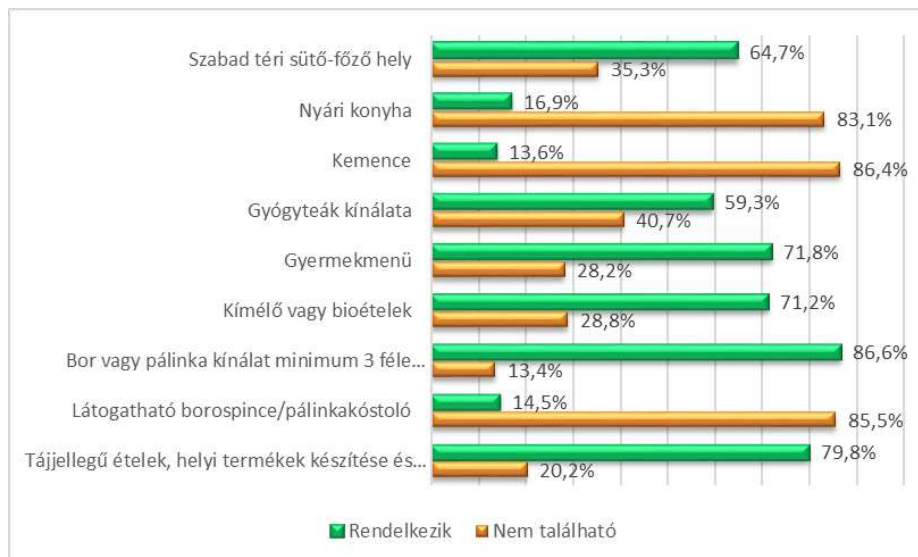
Az eredményeket három kategóriába soroltuk őket a kapott pontértékek alapján:

- 0 – 49 pont között – átlag alatti – 9,5%;
- 50 – 80 pont között – átlagos – 82,8%;
- 81 – 100 pont között – átlag fölötti – 7,7%.

4.2.3. A falusi szálláshelyek fakultatív kínálata

A falusi szálláshelyek fakultatív kínálatának értékelésekor a minősítésben résztvevő vendégházakat a szórakoztató játékok, szabadtéri sporteszközök és játékok, gasztronómiai kínálatuk, gyermekbarát szolgáltatásuk, tanya vagy biogazdaság, gyümölcsöskert és fűszerkert, vidéki-falusi aktív turizmushoz kapcsolódó eszközök alapján értékelhették a minősítést végző szakemberek.

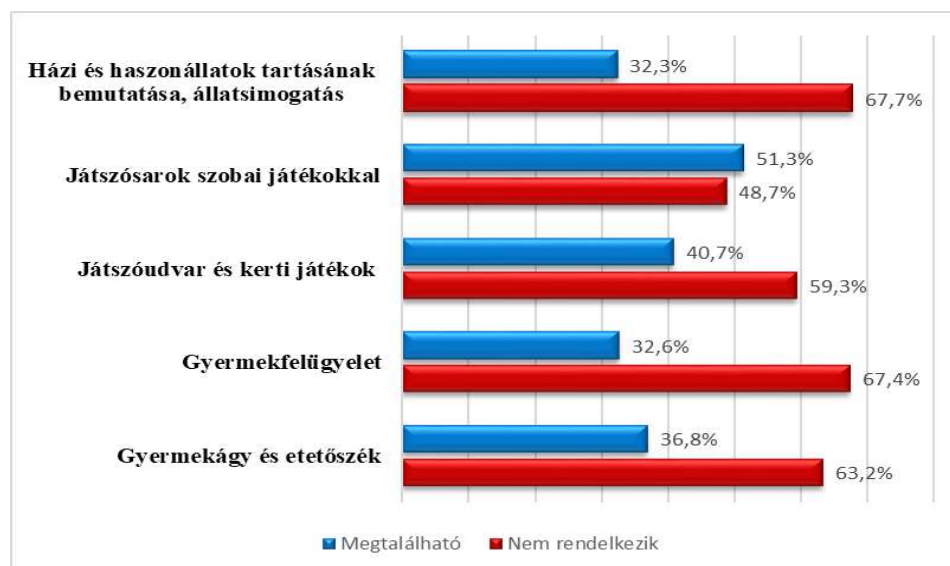
A gasztronómiai kínálatok közül a vendéglátók 79,8%-a készít tájjellegű, helyi termékeket. amelyekhez minimum háromféle bort vagy pálinkát tudnak ajánlani a gazdák (86,6%). Az ételek meghatározóan nagy része (71,2%) kímélő vagy bioétel, igény esetén gyógyteákat (59,3%) is tudnak felszolgálni. E mellett a gyermekes családoknak tudnak gyermekmenüt is ajánlani a vendégfogadók 71,8%-a. A falusi szálláshelyen lévő vendégházak többsége (64,7%) szabadtéri sütő-főző hellyel is rendelkezik. A fakultatív kínálatához hozzá tartozik még a borospince látogatás és pálinkakóstolás (14,5%), nyári konyhával (16,9%) és kemencével (13,6%) kevesebb vendégház rendelkezik.

12. ábra. A vendégházak gasztronómiai kínálata

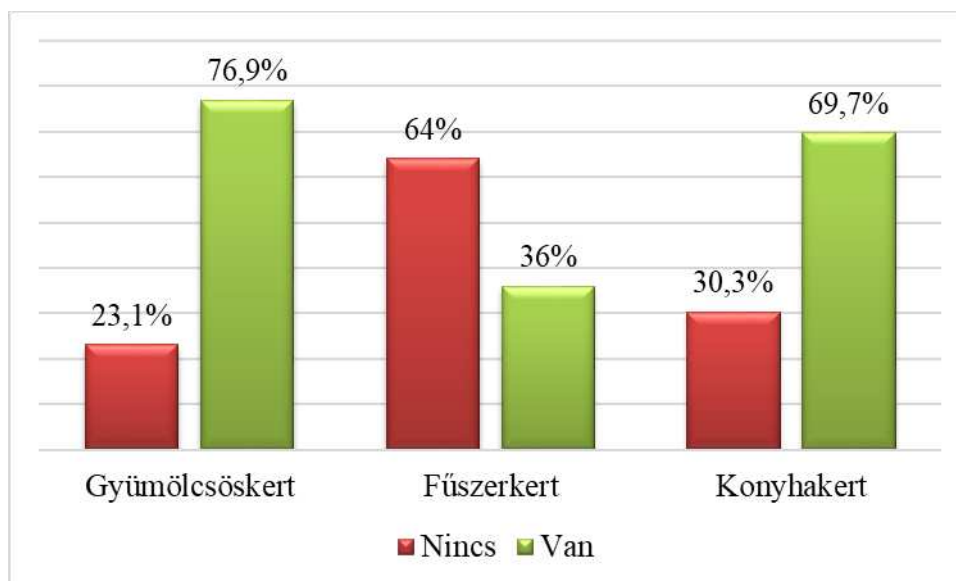
A gyermekbarát szolgáltatások közül az összesített 329 vendégházban a vendégfogadók 63,2% nem tud biztosítani gyermekágyat és etetőszéket, illetve vendéglátók több mint fele

(67,4%) gyermekfelügyeletet sem. Egyedülként a Tiszaújlaki Virág vendégház tud gyermekfelügyeletet vállalni. Játszó udvar és kerti játékok már magasabb százalékban figyelhetőek meg (59,3%), valamint a vendégházak több mint fele rendelkezik játszósarokkal (48,7%). A vendégfogadók 32,3%-nál szerepel gyermekek számára programként a házi és haszonállatok tartásának bemutatása, állatsimogatás, viszont 67,7% -a nem foglalkozik.

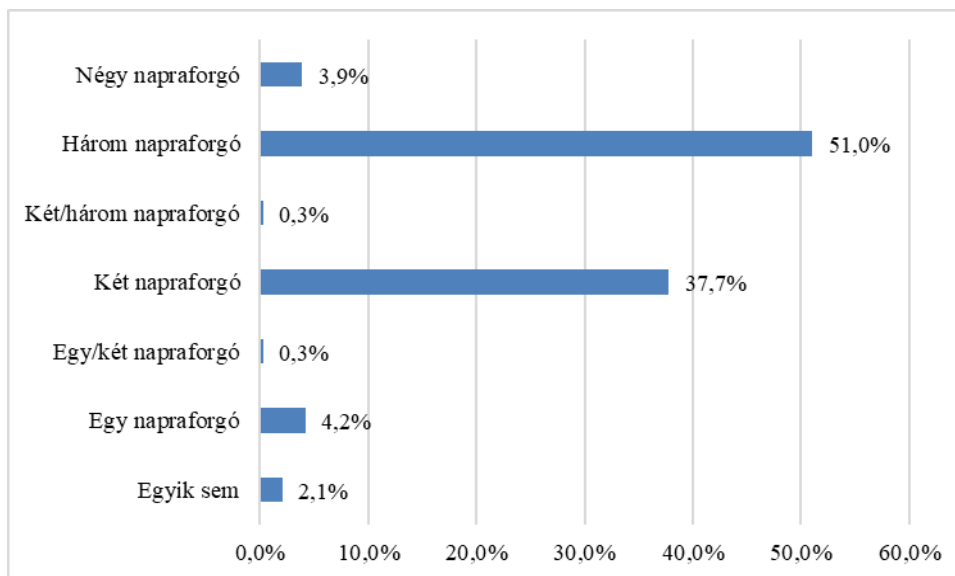
13. ábra. Gyermekbarát szolgáltatások

Tanya és biogazdaság vizsgálatok a minősített vendégházak többségének területén található gyümölcsöskert (76,9%), valamint konyhakert (69,7%) és alacsonyabb számban fűszerkert (36%) is.

14. ábra. Biogazdaságok kínálata

A minősítők által javasolt napraforgó védjegy-kategóriába való besorolást elemeztük ki utolsó pontként. A minősítésben résztvevő szálláshelyek többsége (51%) három-, 37,7%-a kettő-, 4,2%-a egy-, 3,9%-a négy napraforgós védjegy-kategóriába sorolható, mindazonáltal voltak olyan vendékházak, amelyeket kettő- vagy egyetlen kategóriába sem sorolták.

15. ábra. Napraforgós kategóriába történő besorolás

4.3. A COVID-19 és a háború hatásai a falusi turizmusra

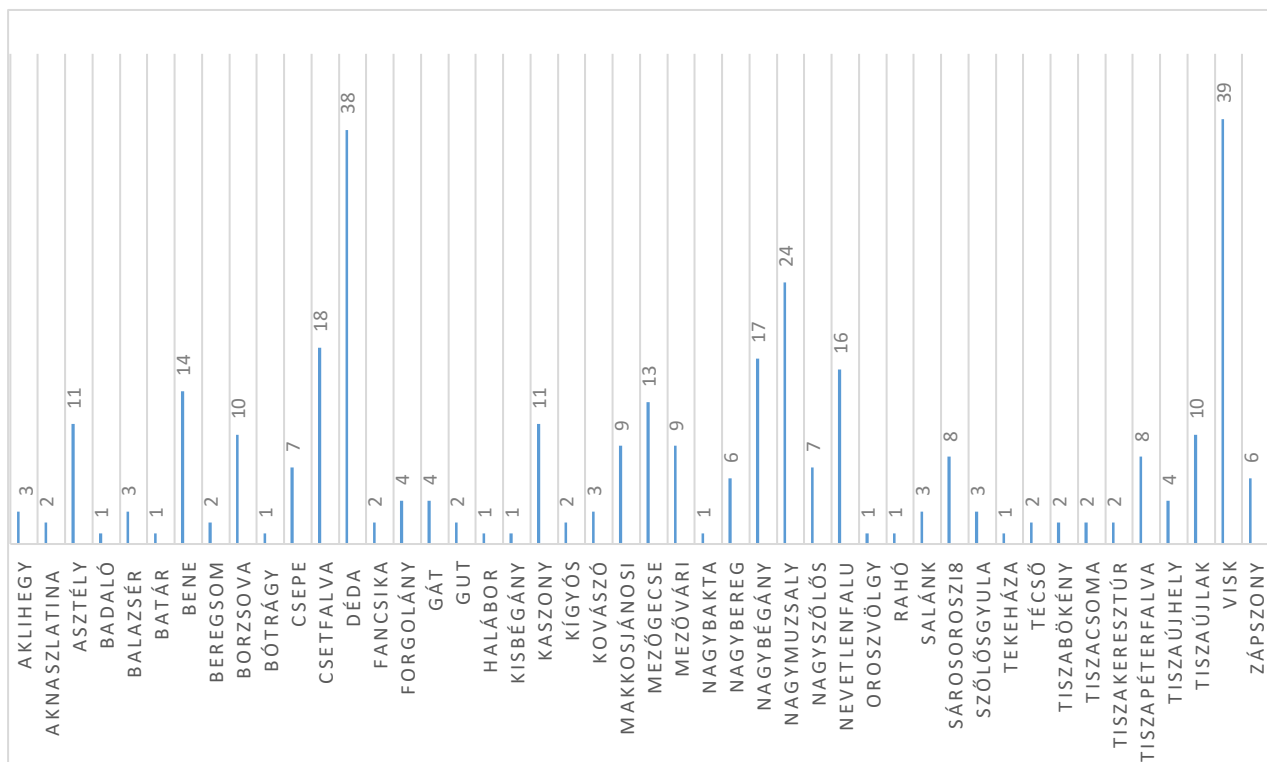
A covid-19 világjárvány nagy hatást gyakorolt a turizmusra világszerte, ez alól nem volt kivétel a falusi turizmus Ukrajnában sem. A WTO adatai szerint, a turizmus volt a leginkább érzékeny ágazat az egész járvány időszaka alatt.

A covid-19 időszakát Ukrajna, beleértve Kárpátalja területét 3 periódusra oszthatjuk:

- a világjárvány kitörése – a falusi turizmus teljes leállása;
- a szabályzási időszak: oltásokkal/tesztekkel való utazás;
- újraindítás;

Egy újabb csapást mért a falusi turizmusra az orosz-ukrán háború kitörése. Mely az egész világot megrendítette. A kezdeti időszakban nagy számban érkeztek menekültek Kárpátalja területére, ezzel együtt a vendégkör is átalakult.

A 329 db minősített vendégház közül 82 db kerestünk fel, azaz 25%-át. Ezen belül, minden településen található vendégház 10%-át. Viszont a vendégházak Kárpátalja területen nem egységesen oszlanak el (13. ábra), ennek ellenére, ahol 1 db, 2 db esetleg 3 db vendégház volt megtalálható, azt is megkerestük, hogy minden településről rendelkezünk információval.

16. ábra. Vendégházak település szerinti aránya

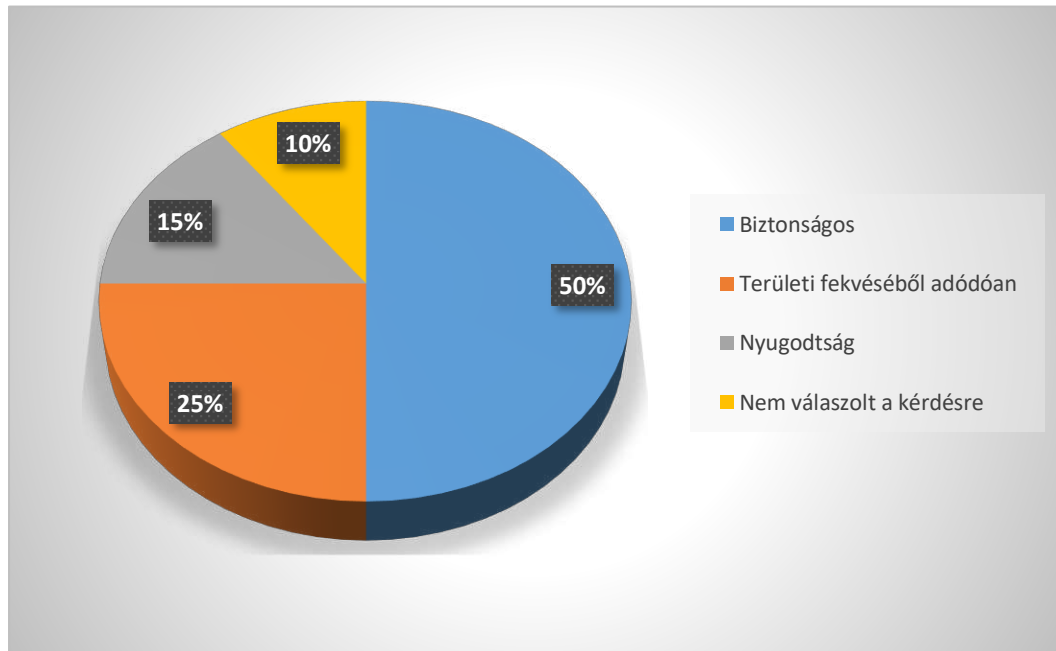
A kérdőív segítségével a következő kérdésekre kerestük a választ:

- hogyan hatott a covid-19 világjárvány és az orosz-ukrán háború a falusi turizmusra;
- mennyire változott meg a vendégkör;
- miért Kárpátalját választották sokan turisztikai célpontként?

Mivel a kérdőív telefonos megkeresés alapján történt, ezért az első kérdés az elérhetőséggel kapcsolatban merült fel. A felkeresettek 72%-át sikerült elérni telefonon, míg 28%-át nem.

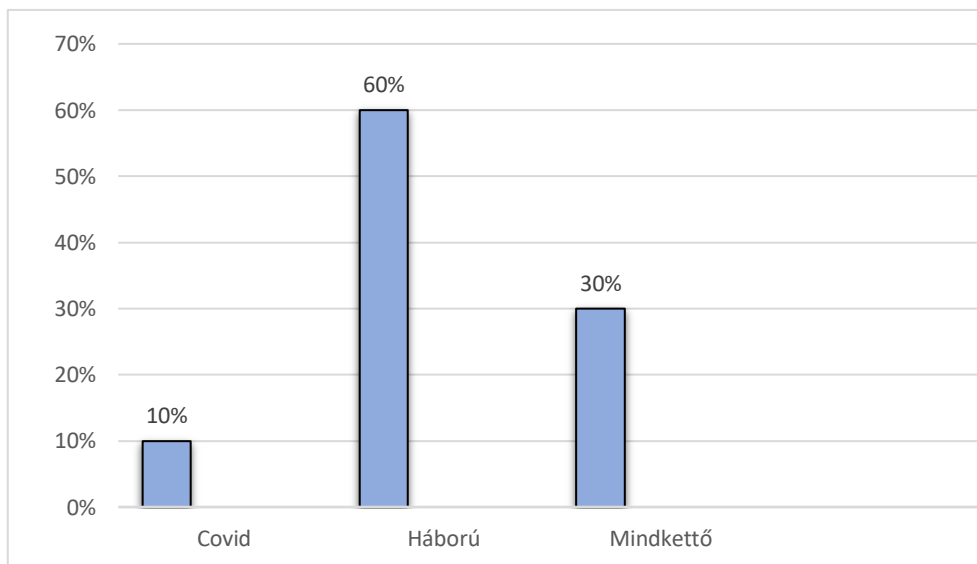
Egy szintén fontos kérdés volt számunkra, hogy a vendégházak rendelkeznek e vállalkozással. A válaszadók 60% (rendelkezik) - 40% (nem rendelkezik) arányban rendelkeznek vállalkozással. Ebből adódóan, a következő kérdés a vállalkozás fenntartásával volt kapcsolatos, hiszen ez egy komoly gazdasági háttért is érint. A válaszadók ebben az esetben, 70%-ban azt nyilatkozták, hogy vállalkozásuk aktív státuszban van, míg 30%-nak be kellett zárnia.

Kitértünk arra a kérdésre is, hogy miért Kárpátalját választották sokan turisztikai célpontként a covid és a háború idején. A legtöbben (50%-a), a biztonságot jelölte, majd 25%-a a területi fekvését jelölte meg, ezen belül is első sorban a határ közelségét. Majd ezt követte 15% a nyugodtságot helyezné az első helyre, és 10% - nem adott választ a feltett kérdésre.

17. ábra. Kárpátalja népszerűségének lehetséges okai a covid-19 és a háború alatt

A következő kérdés azzal volt kapcsolatos, hogy a gazdák melyik helyzetet tartják nehezebbnek a járvány időszakát vagy a háborút. A megkérdezett túlnyomó többsége – 60%-a, a háborút jellemezte nagyobb válságként, további 30% szerint, mind a két időszak egyformán nehéz, és 10%-a szerint a covid volt a nehezebb időszak.

18. ábra. A vendégfogadók véleménye az említett időszakok nehézségéről

Ezt követően a kérdőív kitért a vendégkör változására is, a megkérdezettek 100%-a szerint, a vendégkör nagyban átalakult, leginkább menekülteket fogadtak. Vendégházaikat

rövidebb, illetve hosszabb időtartalomra is kiadták. Ehhez kapcsolódóan megkérdeztük, hogy Ukrajna melyik területéről érkeztek első sorban. A helyzetből adódóan a megkérdezettek egyhangúan Kelet-Ukrajnát jelölték, ezen belül is a veszélyeztetett régiókat.

A telefonos kérdőív utolsó kérdése a minősítéssel volt kapcsolatos. Azt szeretnénk volna megtudni, hogy a házigazdák, mennyire tartják fontosnak a minősítést, illetve, hogy szerintük ez hatással van-e a szállás választásra. A megkérdezettek 100%-a szerint, ez valóban fontos és a turisták a minősített szálláshelyeket gyakrabban és bátrabban válasszák.

KÖVETKEZTETÉSEK

A kutatási eredmények alapján a következő fejlesztési lehetőségeket javasoljuk a kárpátaljai falusi turizmusában részt vevő vendégházaknak:

1) **Vendégházak fakultatív programkínálatának fejlesztése**

A felmérés alapján rosszul teljesítettek a szálláshelyek a fakultatív programok terén, többségük nem rendelkezik szórakoztató játékokkal (billiárd, asztalitenisz), illetve gyermekbarát szolgáltatásokat sem biztosítanak. Javaslatom szerint, ha a jövőben megtehetik, próbáljanak meg a szálláshelyek szakosodni. A szakdolgozatom harmadik fejezetében említett, FATOSZ által elfogadott szakosodási rendszer, mely kedvező a turisták számára. Első körben mindenki a neki leginkább kedvező, szimpatikus portát választhatja ki. A zöld-, egészség-, gyermekbarát-, aktív falusi-, pálinkás-, boros-, hagyományok-, falusi életmód, ifjúsági- és a falusi vendégasztal porták javaslatom, hiszen a vidéki területeken ezeket a típusokat lehetne a legkönnyebben kivitelezni. Ezekhez a portákhoz az alap már a vendéglátók rendelkezésére áll – vidéki környezet, hagyományörzés szeretete. Az adatok feldolgozása során nyilvánvalóvá vált számunkra, hogy ezekre a portákra jellemző szolgáltatásokat már nyújtják a vendégházak, viszont nincs specializálva. Az összefogás által egy-egy településen, ahol több falusi szálláshely is működik, ki lehetne alakítani egy olyan porta rendszert, hogy ki milyen felszereltséggel rendelkezik és melyik áll hozzá a legközelebb. Így példaként a Visken (38) megtalálható vendégházak 10 porta típusba csoportosulnának, ezáltal növekedne a szolgáltatásuk, a befektetések is eloszlanának és a hirdetésekben is plusz kínálatként tudnák feltüntetni.

- a) **zöld porta:** helyi termékeket kínálnak, a többi vendéglátó termékét is tudják elfogyasztani és megvásárolni (méz, lekvár, pálinka, bor).
- b) **gyermekbarát porta:** a felmérés alapján megállapíthatjuk, hogy a vendégfogadók nem fektetnek elég figyelmet a gyermekes családokra, gyermekmenüt étkezésnél kínálnak, viszont bővíteni lehetne a gyermekfelügyeletet, különböző attrakciókkal, játékokkal lehetne a gyerekek figyelmét lekötöni, míg a szülei megismerik a helyi nevezetességeket. Népi játékokkal megismertetni őket, a háziállatokkal és a természettel.
- c) **hagyományok portája:** az adott tájegységre jellemző berendezése van a vendégházaknak. Ételkínálat is hagyományos, helyi alapanyagokból készült étel. A vendégházban gyűjtemény található a helyi kultúra emlékeiből (Nagyberegi Tájház).

- d) **aktív falusi porta:** ezeken a portákon sporteszközöket tudnának kölcsönözni a turisták. Az eredmények az mutatják, hogy vendégfogadók alacsony számban tudnak csak sporteszközöket biztosítani. Programajánlónak is remek ötlet a mikrokörnyezet megismerése, a tervezett túrán felül biztosított lenne még plusz eltöltött nap, míg megismernék a falu közelében található természetet (kerékpározás, gombázás, horgászás).

2) A marketing fejlesztése

Kutatás során világossá vált számunkra, hogy nagyon gyengén működik a reklámtevékenység a falusi vendéglátással foglalkozók körében. Ez összefügg a hozzá nem értéssel és a tájékoztatási rendszerek fejletlenségével. A mai, digitalizált világunkban nagyon fontos lenne fejleszteni a marketingtevékenységeket. Első sorban reklámfelületnek kellene használni a közösségi média platformjait. A közösségi oldalakon felül honlap létrehozása is elengedhetetlen, ahol foglalási rendszert alakítanának ki. A honlapon rövid, tájékoztató videókkal szemléltetni kínálatunkat.

ÖSSZEGZÉS

Szakedolgozatom témája „*Kárpátalja minősített falusi vendégházainak összesített turisztikai elemzése*” volt. A téma aktualitása a falusi turizmusban meglévő lehetőségek kínálatában bontakozik ki, melyeket a területen található vendégházak biztosítják. A kutatás elsődleges célja, az volt, hogy egy átfogó képet adjunk a Kárpátalja területén található vendégházak felszereltségéről, kapacitásáról és szolgáltatásairól. Illetve, kitértünk a vendégházak szakosításának lehetőségére is, mely, mint egy következő lehetőséget biztosítana a szállások számára.

A kutatás alapját, a KMTT által (2018/19-ben) végzett minősítési rendszer biztosítja. A Nagyszőlősi járásban a 2018/19-es évben 70 darab vendégházat minősítettek, a Beregszászi járásban 217 darabot, a Huszti járásban 38 darabot, míg a Técsői járásban mindössze 4 darabot. Elsősorban, az SPSS Data Editor nevű programot részesítettük előnyben, ahová az összes fontosabb adatot és pontértéket bevittük, a Microsoft Excel-ben pedig az összesítéseket készítettük el.

A felmérést követően, arra a megállapításra jutottunk, hogy az újonnan létrehozott járások több szempontból is alkalmasak a falusi turizmus gyakorlására. Minden lehetőség adott, hiszen természeti és kulturális örökségekben is gazdag területről beszélünk. Ezek a járások még vonzóbbá varázsolják Kárpátalja területét, s ebből adódóan több turista látogat el évről-évre. A minősítés egy komoly előrelépést biztosít a vendéglátók számára. A szakdolgozat betekintést nyújt a minősítési folyamat egy következő fázisába, amely nem más, mint a szakosodás. Ez a jelenség több Európai országban ismert és elterjedt, pl. Magyarországon. Az említett szakosodás nagyban megkönnyítenek a keresési folyamatot a turisták számára.

Jelenleg több okból kifolyólag is a belföldi turizmus uralkodik, ez leginkább a covid-19 világjárvány időszaka, illetve az orosz-ukrán konfliktus cselekményeknek köszönhető. A falusi turizmus ez által nagy változáson ment keresztül, ennek közelebbi megismerésére és bemutatására egy kérdőívet hoztunk létre, mely telefonos úton valósult meg. A kérdőív kitöltéséhez 82 db vendégházat kerestünk fel, az összes vendégház (329 db) 25%-át. Ezen belül, minden településen található vendégházak 10%-át. A Kárpátalja területén található vendégházak, nem egységesen oszlanak el, pl. Csetfalván (18 db), míg Halábor (1 db). Hogy minden településről rendelkezünk információval, az 1 - 2 - 3 db/településként is megkerestük. Az összegyűjtött adatokat Microsoft Excel programba rögzítettük, ahonnan az eredményei elemzése történtek.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Berghauer S. 2010: Turizmus Kárpátalján Modern Geográfia, 2010. 2. szám pp. 1– 20. http://real.mtak.hu/93002/1/berghauer_sandor_2010_2.pdf. Letöltés dátuma: 2022.12.15.
2. Berghauer Sándor, 2009: Turizmus. In: Baranyi B. (szerk.): Kárpátalja. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs–Budapest, 2009. IX. fejezet pp. 337-353.
3. Csizmadia L. 1993: Falusi turizmus-környezetbarát turizmus oktatási összefüggései In: Kovács Dezső (szerk.) A falusi turizmus hagyományai pp. 69–73.
4. Дуга В.О. 2021: Економічний простір: Історія зародження та розвитку сільського туризму, Херсон, вип. 165. <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/787>. Letöltés dátuma: 2023.02.23.
5. Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács (KMTT) adattára, 2018.
6. Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács, 2021: Kárpátalja magyar szemmel. Beregszász. pp. 8–59.
7. Kovács D. 2015: Területi statisztika: Falusi turizmus Magyarországon – kérdések és dilemmák pp. 592–613. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2015/06/ts2015_06_05.pdf. Letöltés dátuma: 2023. 03.11.
8. Molnár D. I. 2018: Perifériáról perifériára: Kárpátalja népessége 1869-től napjainkig pp. 7–30.
9. Molnár D. I. 2021: Kárpátalja lakosságának területi eloszlása az újonnan kialakított közigazgatási rendszer tükrében. In: Lehoczky Tivadar Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2021. <https://lehoczkyintezet.uz.ua/2021/04/25/karpatalja-lakossaganak-területi-elozslasa-az-ujonnan-kialakitott-kozigazgatasi-rendszer-tukreben/>. Letöltés dátuma: 2023. 01.15.
10. Muhi B. 2009: A falusi turizmus szerepe az Európai Unió és Szerbia vidékfejlesztési politikájában pp. 338–357. http://www.vmtt.org.rs/mtn2010/338_359_Muhi_A.pdf Letöltés dátuma: 2023.03.14.
11. Носа Б.М. 2017: Історія розвитку туризму на Закарпатті (кін. ХІХ – поч. ХХІ ст.): Короткий історіографічний огляд. Запорізького національного університету, вип. 47. <https://istznu.org/index.php/journal/article/download/427/403/>. Letöltés dátuma: 2023.05.09.

12. Rádik K. 2020: A Beregszászi járásminősített falusi vendégházainak elemzése. [file:///C:/Users/User/Downloads/Szakdolgozat%20RA%CC%83%C2%A1dik%20KrisztiA%CC%83%C2%A1n%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Szakdolgozat%20RA%CC%83%C2%A1dik%20KrisztiA%CC%83%C2%A1n%20(1).pdf). Letöltés dátuma: 2023.02.17.
13. Sass E. 2012: A kárpátaljai falusi turizmus múltja, jelene és jövőképe. In: Aubert A. – Gyuricza L. – Huszti Zs. (szerk): A turizmus kultúrája.
14. Sass E. 2018: A felvidéki és kárpátaljai falusi turizmus összehasonlító jellemzése. In: Metszetek, Társadalomtudományi folyóirat. Tematikus tanulmányok – Kárpátalja társadalma pp. 70 – 90.
15. Tarpai J. 2013: A természeti és társadalmi erőforrások szerepe Kárpátalja turizmusfejlesztésében és hatása a területfejlesztésre pp. 25 – 43.
16. Tasnádi J. 2007: A turizmus az Európai Unióban és Magyarországon, Magyar Kereskedelmi és Iparkamara. Budapest. pp. 125–140.

Internetes források:

1. Bauernhofurlaub.de: Urlaub am Bauernhof in Östereich. <https://www.bauernhofurlaub.de/oesterreich.html>. Letöltés ideje: 2023.04.03.
2. Kárpátalja.ma: Évértékelő gyűlés a Beregszászi járás idei turisztikai eredményeiről <https://karpatalja.ma/karpatalja/kozelet/evertekelo-gyules-a-beregszaszi-jaras-idei-turisztikai-eredmenyeirol/>. Letöltés ideje: 2023.03.10.
3. Ostorka: Falusi turizmus. <http://www.ostorka.org.rs/falutur.php?lg=hu>. Letöltés ideje: 2023.02.16.
4. Pályázatok.org: Falusi turizmus pályázatok. <https://palyazatok.org/falusi-turizmus-palyazatok/>. Letöltés ideje: 2023.01.08.
5. PWC: Avagy kik a COVID-19 nyertesei?. Interneten: https://www.pwc.com/hu/hu/kiadvanyok/assets/pdf/Kenyserpiheno_helyett_tulorak_avagy_kik_a_COVID-19_nyertesei.pdf. Letöltés ideje: 2022.12.17.
6. Szabad magyar szó: Negyven százalékkal többen foglalkoznak falusi turizmussal. <https://szmsz.press/2023/01/10/negyven-szazalekkal-tobben-foglalkoznak-falusi-turizmussal-1/>. Letöltés ideje: 2023.03.10.
7. Тячівська районна державна адміністрація: Відомості про Тячівський район. <https://tyachiv-rda.gov.ua/vidomosti.html>. Letöltés ideje: 2023.04.23.
8. Wikipédia: Ausztria. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Ausztria>. Letöltés ideje: 2023.03.29.

9. Wikipédia: Finnország. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Finnorsz%C3%A1g>. Letöltés ideje: 2023.03.29.

10. Wikipédia: Franciaország. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Franciaorsz%C3%A1g>. Letöltés ideje: 2023.04.02.

11. Wikipédia: Magyarország. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1g>. Letöltés ideje: 2023.04.02.

12. Wikipédia: Olaszország. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Olaszorsz%C3%A1g>. Letöltés ideje: 2023.04.04.

MÉLLEKLETEK

1. számú melléklet: A minősített falusi vendégházainak elemzése (KMTT által)

FALUSI SZÁLLÁSHELYEK MINŐSÍTŐ JEGYZŐKÖNYVE

 KÁRPÁTALJAI MAGYAR TURISZTIKAI TANÁCS 90202, BEREGSZÁSZ, Görbe u. 6. Tel/Fax: +380997192993 E-mail: turisztikaitanacs@gmail.com	 <i>(Jelölje X-szel a szálláshely típusát!)</i> Vendégszoba ☐ Lakrész ☐ Vendégház ☐ Sátorozóhellyel (...személy részére) * ☐	Minősítő neve: Település: Dátum:
		* Csak valamelyik falusi szálláshely típus mellett, mintegy azt kiegészítve üzemeltethető az előírt feltételek megléte esetén.

A szálláshely (fantázia) neve:

A szálláshely címe:

A szálláshely jellege: hagyományos parasztház , önálló (családi) ház , sorház , faház ,

egyéb:

A szálláshely tulajdonosának/üzemeltetőjének neve:	Összes szobaszám:	Férőhelyek száma összesen:
E-mail cím:	Honlap cím:	
A szálláshely telefonszáma(i):	A szálláshely milyen időszakban üzemel? (hónap, nap)	
A tulajdonos címe (ha eltér a szálláshelyétől):	Mely szakmai szervezet tagja?	
A tulajdonos telefonszáma(i) (ha eltér a szálláshelyétől):	A vendégfogadó család nyelvismerete(i):	
Előző minősítés (ha volt) dátuma, napraforgószáma:	A vendéglátó szakmai felkészültsége, képzettsége:	

A FALUSI SZÁLLÁSHELY PONTOZÁSOS ÉRTÉKELÉSE

Épület			Megjegyzés	Pontérték
1, Kifogástalan állapotú, karbantartott szálláshely (ház). Népi építészeti, falusi hagyományokat tükröző megjelenés, külső és belső kialakítás 0 – 10 pontig				
2, Biztonságos, jó megközelíthetőség kiépített, megvilágított úttal 0 – 5 pontig				
3, Szobák, férőhelyek száma				
Szobák	Alapterület	Férőhelyek száma (ágyak + fix pótágyak)		
1. szoba				
2. szoba				
3. szoba				
4. szoba				
5. szoba				
6. szoba				
7. szoba				
8. szoba				
Összesen				

Helyiségek - Berendezése	Megjegyzés	Pontérték
4, Szobákkal szemben támasztott követelmények átlagolva (minőség, stílus, állapot) 0 – 15 pontig		
5, Konyha berendezése, felszerelése 0 – 5 pontig		
6, Étkező és berendezése 0 – 5 pontig		
7, Fügöny, sötétítő, zsalu vagy roló 0 – 5 pontig		
8, Vizesblokk, fürdőszoba 0-10 pontig		
9, Egységes, izléses berendezés, stílusos dekoráció (textiliák, képek, kiegészítők) 0 – 5 pontig		
Szolgáltatások		
10, Étkezési lehetőség biztosítása 1 – 5 pontig		
11, Parkolási lehetőség biztosítása (alapkövetelmény) 1 – 5 pontig		
12, Pihenő kert 0 – 5 pontig		
13, Saját, helyi, térségi programajánlás illetve szervezés 0 – 5 pontig		
14, Internet hozzáférés 0 – 5 pontig		
15, Szelektív hulladékgyűjtés 0 – 5 pontig		
Személyi feltételek		
16, Képzettség 0 - 5 pontig		
17, Aktív tagság a KMITT szervezetében 0 - 5 pontig		
Összes megítélt pontszám a maximális 100 pontból		

Minősítés	4 napraforgós	3 napraforgós	2 napraforgós	1 napraforgós
Alapkövetelmények	Minimum 80 pontértékű	Minimum 60 pontértékű	Minimum 40 pontértékű	Minimum 20 pontértékű

Falusi szálláshelyek fakultatív kínálata			
Gasztronómia			
Tájjellegű ételek, helyi termékek készítése és kínálata		25	
Látogatható borospince / pálinkakóstoló		25	
Bor vagy pálinka kínálat minimum 3 féle tájjellegű itallal		15	
Kimélő vagy bioételek		15	
Gyermekmenü		10	
Gyógyteák kínálata		10	
Kemence		15	
Nyári konyha		15	
Szabad téri sütő-főző hely		10	
Szórakoztató játékok:			
Asztalitenisz		5	
Biliárd		5	
Lengőteke		5	
Darts		5	
Minden további játékeszközök után		5	
Gyermekbarát szolgáltatások			
Gyermekágy és etetőszék		10	
Gyermekfelügyelet		10	
Játszó udvar és kerti játékok		15	
Játszósarok szobai játékokkal (kártya, társasjáték, játékok, mesekönyv)		15	
Házi és haszonállatok tartásának bemutatása, állatsimogatás (minimum 3 fajta)		15	
Tanya vagy bio gazdaság , gyümölcsöskert vagy fűszerkert			
Gyümölcsöskert		15	
Fűszerkert		10	
Konyhakert		10	
Egyéb konyhai gépek			
Mosogatógép		5	
Mikrohullámú sütő (3-4 napraforgó esetében nem jelent plusz pontot)		5	
Kávéfőző		5	
Vízforraló (4 napraforgó esetében nem jelent plusz pontot)		5	
Szabadtéri sporteszközök és játékok			
Tenisz		10	
Tollaslabda		5	
Kosárlabda		10	
Íjászkodás		10	
Gyerekhinta		10	
Minden további eszközök után		5	
Vidéki-falusi aktív turizmushoz kapcsolódó eszközök			
Kerékpárkölcsönzés		15	
Csónakhasználat (kölcsönzés)		10	
Nordic-Walking bot		5	
Horgász tó vagy horgász-stég		20	
Horgász felszerelés biztosítása		15	
Saját karám, vagy lovas pálya		15	
Saját istálló lovakkal		25	
Lovas felszerelés kölcsönzése		10	
Vendég lovának elhelyezési lehetőségével		10	

Szakképzett túravezetés	10	
Sport-, horgász-, túrafelszerelés vagy babakocsi tároló helyiség	10	
Hidegcsomag, vagy picknik kosár kínálat	10	
Relaxációs eszközök		
Masszázsfofel	10	
Masszázságy/ masször igénybevételei lehetőség	15	
Szauna (Infraszauna vagy hagyományos)	15	
Fürdő medence	15	
Szolárium	15	
Kondicionáló gépek (pl. szobakerékpár)	5	
Egyéb szolgáltatások		
Energia és víztakarékos eszközök, technológiák használata	15	
Komposztálást végző vagy szelektív hulladékgyűjtés	10	
Tájegységre jellemző falusi szobaberendezés, függöny, terítők, párnák, szőnyeg, stb.	10	
Hagyományos népi kézműves mesterségek bemutatása (kosárfonás, csipkeverés stb.)	25	
Gyógynövénygyűjtés és termelés	15	
Speciális regionális, térségi, helyi turisztikai információs anyagok, kiadványok és térképek, programajánlók (boros, bio, kerékpár)	15	
Mosógép	5	
Mozgássérülteket fogadó szoba és fürdőszoba	20	
Felszerelt pihenőkert (nyugágy vagy szaletli, lugas)	10	
Falusi élethez és agrár munkakultúrához kapcsolódó tevékenységek bemutatása (szüretelés, egyszerű pinceműveletek, aratás, kaszálás stb.)	20	
Néprajzi házi gyűjtemény	15	
Transzferszolgáltatás	10	
Házi könyvtár (15-20 kötetből álló)	10	
Legalább egy idegen nyelv ismerete	10	
GPS Koordináták	5	
Légkondicionált épület	15	
Akadálymentesített épület	10	
Összesen	785	

Falusi szálláshelyhez kapcsolódó fakultatív szolgáltatások minimum pontértékei

Minősítés	4 napraforgós	3 napraforgós	2 napraforgós	1 napraforgós
Fakultatív szolgáltatás	Minimum 100 pontértékű	Minimum 70 pontértékű	Minimum 50 pontértékű	Minimum 20pontértékű

Az alapminősítési szempontok szerinti értékelés összpontszáma	
Fakultatív szolgáltatások összpontszáma	
<i>Összes pontérték</i>	

MEGJEGYZÉSEK, ESETLEGESEN ELŐÍRT HATÁRIDŐS HIÁNYPÓTLÁSOK:

Az észrevételezett hiányosságokat határidőig pótolom.

Tudomásul veszem, hogy a védjegy használata az adatlapon leírt szolgáltatások teljesítésére kötelez, igazolom, hogy azok a valóságnak megfelelnek.

Az adatokban bekövetkezett változásokat 8 napon belül a Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanácsnál bejelentem.

2. számú melléklet: A COVID-19 és a háború hatásai a falusi turizmusra

Vendégház neve:
Elérte-e telefonon a tulajdonost?
A vendégház rendelkezik internetes weboldallal vagy megtalálható valamilyen szállásfoglalási oldalon? Ha igen, hol?
Rendelkezik-e vállalkozással?
A vállalkozás jelenleg aktív vagy zárva van?
Jelenleg foglalkozik-e vendégfogadással?
Fogadott-e vendégeket a világjárvány idején?
Fogadott-e/Fogad-e vendégeket a háborús helyzet alatt?
Melyik helyzetet tartja nehezebbnek? Miért?
Változott-e a vendégkör a világjárvány / háborús helyzet ideje alatt?
A covid/háborús helyzet alatt honnan/Ukrajna mely területeiről, esetleg mely országokból érkeztek/nek a turisták?
Véleménye szerint, miért választják a belföldi turisták a falusi szálláshelyet és Kárpátalját a jelenlegi helyzetben?
Véleménye szerint előnyt jelent-e, hogy vendégei minősített vendégházban tudnak szállást foglalni?

ÁBRÁKJEGYZÉKE

1. ábra. „Ukrán vendégház” minősítő védjegy	18
2. ábra. Kárpátalja járási felosztása és kistérségei a 2020-as közigazgatási reformot követően	22
3. ábra. „Kárpátaljai falusi vendégház” védjegy	24
4. ábra. A választott téma kidolgozási folyamata	28
5. ábra. Minősített falusi szálláshelyek járások szerinti megoszlása	20
6. ábra. A szálláshelyek megnevezése	31
7. ábra. Vendégházak típusainak megoszlása járások szerint	32
8. ábra. A vendégházak jellege	32
9. ábra. Férőhelyek és vendégszobák száma	33
10. ábra. A vendégházak összes szobaszáma	34
11. ábra. A vendéglátók nyelvismerete	35
12. ábra. A vendégházak gasztronómiai kínálata	39
13. ábra. Gyermekbarát szolgáltatások	40
14. ábra. Biogazdaságok kínálata	40
15. ábra. Napraforgós kategóriába történő besorolás.....	41
16. ábra. Vendégházak település szerinti aránya	42
17. ábra. Kárpátalja népszerűségének lehetséges okai a covid-19 és a háború alatt	43
18. ábra. A vendégfogadók véleménye az említett időszakok nehézségéről	43

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat. A falusi turizmus funkciói Európai országokban	9
2. táblázat. A szálláshelyek értékelése	37
3. táblázat. A helyiségek és berendezésük értékelése	37

РЕЗЮМЕ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Тема моєї дипломної роботи - "*Загальний туристичний аналіз сертифікованих приватних садиб Закарпатської області*". Актуальність теми ґрунтується на можливостях для сільського туризму, що пропонуються садибами у Закарпатському області. Основна мета дослідження полягала в тому, щоб надати комплексний опис садиб, можливостей та послуг, які пропонуються у різних регіонах. Крім того, показати можливість спеціалізації гостьових будинків як наступний варіант для засобів підвищення кваліфікації.

Дослідження ґрунтується на сертифікованій системі, яка проводилась (2018/19 роках) за допомогою Закарпатської Угорської Туристичної Ради . У 2018/19 році було оцінено 70 пансіонатів у Виноградівському районі, 217 - у Берегівському районі, 38 - у Хустському районі та лише 4 - у Тячівському районі. Перш за все, ми віддали перевагу програмі SPSS Data Editor, в яку були введені всі важливі дані та оцінки, а підсумки були підготовлені в Microsoft Excel.

За результатами дослідження ми дійшли до висновку, що новостворені райони підходять для розвитку сільського туризму за багатьма параметрами. Для цього є всі можливості, адже мова йде про природну та культурну спадщину, яка пропонується краєм. Ці райони є привабливими і, як наслідок, щороку її відвідуватиме більше туристів. Дана сертифікація є великим кроком вперед для туристичної галузі. Дипломна робота дає уявлення про наступний етап процесу сертифікації - спеціалізацію. Це явище відоме і широко розповсюджене в деяких європейських країнах, наприклад, в Угорщині. Така спеціалізація значно полегшує процес пошуку та вибору для туристів.

Внутрішній туризм наразі домінує через декілька причин. Одним із головних є пандемія covid-19 та російсько-український воєнний конфлікт. Внаслідок цього сільський туризм зазнав значних змін. Для кращого впізнання та розуміння даної ситуації було розроблено та проведено телефонне опитування. Для заповнення анкети ми вибрали 82 садиб, що становить 25% від загальної кількості садиб (329). У кожному населеному пункті - 10%. Розподіл садиб на території Закарпаття нерівномірний, наприклад, у с. Четфалва (18) та с. Галабор (1). Для того, щоб мати інформацію про всі населені пункти, ми також подзвонили у ті населені пункти, де розташований 1 - 2 - 3 одиниці. Зібрані дані були занесені в програму Microsoft Excel, звідки результати були проаналізовані.

NYILATKOZAT

Alulírott Tóth Emilia, ezennel felelősségem tudatában nyilatkozom és aláírással igazolom, hogy szakdolgozatom saját, önálló munkám eredménye; az abban hivatkozott nyomtatott és elektronikus szakirodalom felhasználása a szerzői jogok és a szakdolgozatírás szabályainak megfelelően készült.

Kijelentem, hogy a plágium fogalmát megismertem és ahol mások eredményeit vagy gondolatait idéztem azt minden esetben azonosítható módon feltüntettem, a dolgozatban közölt ábrák és képek közzlése mások szerzői jogait nem sértik.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönetemet nyilvánítom ki Sass Enikő témavezetőmnek, hogy irányítása alatt dolgozhattam, illetve, hogy mindvégig segítette munkámat szakmai tanácsaival és tapasztalataival. Köszönet továbbá a folyamatos támogatásért, segítőkészségéért és türelméért. A hároméves közös munka eredményeként szolgál az adott szakdolgozat, mely a 2020-ban kezdődő évfolyammunka megírásával vette kezdetét.

További köszönetemet nyilvánítom ki minden tanáromnak, akik a négy év alatt szakmai tudásukkal hozzá járultak a munkám megírásához és segítették a tanulmányaimat.

Ім'я користувача:
Стефан Молнар Д.

Дата перевірки:
19.05.2023 20:08:17 CEST

Дата звіту:
12.07.2023 19:43:53 CEST

ID перевірки:
1015149528

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
100011756

Назва документа: **ТОВТ ЕМІЛІЯ ЖОЛТІВНА**

Кількість сторінок: 63 Кількість слів: 12578 Кількість символів: 108023 Розмір файлу: 2.45 MB ID файлу: 1014830345

8.42% Схожість

Найбільша схожість: 1.58% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1014830343)

8.13% Джерела з Інтернету 633 Сторінка 65

3.07% Джерела з Бібліотеки 114 Сторінка 69

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 193